

Masarykův lid

ROČNÍK XXIV · 2. ČÍSLO · ČERVEN 2018

ČTVRTLETNÍK NEZÁVISLÉHO DISKUSNÍHO KLUBU MILADY HORÁKOVÉ

ZŠ Na Planině 1393, Praha 4 - Krč, tel. č.: 797726233

e-mail: kmh@joura.cz

www.miladahorakova.cz

ČSOB, č. ú.: 556682/0300

Redakční rada: J. Adlt, E. Jourová

J. Titzlová, pod vedením Z. Dvořákové

Produkce a expedice: Nakladatelství Eva-Milan Něvole, K Údolí 2, 143 00 Praha 12

STATĚ A POJEDNÁNÍ - AKTUALITY - ZE VZPOMÍNEK PAMĚTNÍKŮ - Z ARCHIVŮ - KNIHY, KTERÉ NÁS ZAJÍMAJÍ - JAZYKOVÝ SLOUPEK - VZPOMÍNÁME - ZE ŽIVOTA KLUBU MILADY HORÁKOVÉ - INFORMACE

STATĚ A POJEDNÁNÍ

V letošním jubilejním roce v druhém čísle Masarykův lid záměrně otiskujeme interview Karla Čapka s prezidentem Masarykem, který, i když je dobově podmíněný, má některé pasáže, jež jsou až překvapivě aktuální. In: Cesta demokracie III., Praha, ÚTGM 1994).

INTERVIEW S PREZIDENTEM MASARYKEM

Pane prezidente, těch několik otázek, které bych Vám rád dal, obsahuje výzvu, abyste nás, občany, tak trochu posoudil, a pokud je třeba, také napomenul.

My se teprve musíme učit být občany, vznik našeho vlastního, demokratického státu nám přinesl toho tolik, že v tom ještě neumíme chodit, tak jako v novém kabátě. Vy máte, pane prezidente, právě v těchto věcech zkušenosti, které Vám dal široký svět i Vaše postavení. Nedávno jste v jiném interviewu mluvil spíše k politické veřejnosti, dnes Vás prosím, abyste nám, obyčejným občanům, řekl, v čem nejspíše chybujeme a jak si máme vést, abychom dělali a pomáhali dělat kus té rozumné a poctivé politiky, kterou jste nedávno žádal.

Poznávám už z toho úvodu spoluautora Ze života hmyzu a filozofa pragmatismu. Těším se, že český spisovatel má tak živý politický smysl, že se nerozpakujete, když toho uznáte potřebu, vystoupit na politickou arénu. Pokračujete ostatně v nejpěknějších tradicích českých spisovatelů, a proto prosím, dávejte mi své otázky.

Nezdá se vám, pane prezidente, že náš občanský život je přepolitizován?

Zčásti ano, zčásti ne. Vkládáme do svého denního života a styků poněkud mnoho politického stranictví a zanášíme stranické zájmy i do oblastí, kam se to nepatří: do věcí kulturních a hospodářských, do veřejných funkcí apod. Méně politického stranictví a víc věcnosti, víc respektu k osobním schopnostem, víc zájmu o své vlastní kopyto, to by našemu životu jenom prospělo. Stranickost není politika, jistě ne politika pravá a rozumná.

Na druhé straně však ten náš denní občanský život není dosti zpolitizován ve smyslu demokracie. Dosud jsme si

plně neuvědomili, že naše obcování s lidmi, že vykonávání našeho povolání, vůbec způsob, jak jednáme a jak žijeme, to vše že je také politickou funkcí každého občana. Demokracie, tudíž demokratická politika se má v tom občanském životě jevit jako slušné obcování, jako snášenlivost, jako schopnost diskutovat, a ne se hádat. Rádi

Masarykův lid

naříkáme na poměry a na tu republiku; nezapomínejme, že republika bude prostě taková, jaká bude většina občanů. Politicky myslet znamená myslet rozumně, počítat se skutečností; připouštím, že to není snadné, se skutečností bude správně počítat jen ten, kdo politický život pozoruje, kdo politické skutečnosti si konstatuje, aby do běhu událostí mohl vsahovat. Počítat se skutečností neznamená pohodlně a ledabyly přijímat, co doba a okolí nám podávají, nýbrž skutečnosti rozumně a energicky pozměňovat, kde a kdy toho je potřeba.

Demokracie předpokládá obecný smysl pro pořádek.

Mluvíme-li vážně o demokracii, nemohu nevzpomnět jednoho vážného faktu: Máme dvě veleobce, které překážejí k normálnímu vývoji demokracie: Kocourkov a Hulvátov.

Jenže mnoho lidí se přiznává, že jsou politikou znechuceni. Pořád ty aféry a inkriminace, ty osobní a partajní mejdany, ty nářky z politického zákulisí, to všechno nám bere důvěru k politice. Nemá obyčejný a slušný občan pravdu, když se k politickým věcem obrací zády?

Nemá pravdu. Má povinnost pracovat k nápravě – pracovat, nejen mluvit! A to politikaření není politikou, bylo psáno ve vašem listě, že politika je hospodařením na velkém gruntě, ale politika je také hospodařením na menších gruntech, v zemích, krajích, v okresech a v obcích. Ten vybičovaný a výlučný zájem o politiku Prahy, zájem o politiku několika osob, které často jen na chvíli jsou v popředí, není nic zdravého, mělo by se miň mluvit a víc dělat. Víím, že dobré slovo je také čin, ale to mluvení a psaní, kterému se obyčejně říká politizování, tím činem není. Starat se všude v obcích a ve všech autonomních institucích o takové věci, jako je bydlení u školy, cesty, čistota ulic, zdraví lidu, šetrné hospodářství atd., to je ta pravá politická činnost, k níž je povolán každý rozumný a činný člověk. Kus dobré samosprávy, to je také politický čin. Proto velmi oceňuji zdravý loajální patriotismus a rozumný regionalismus, tím si lidé zvyknou chodit politicky po zemi a ne v oblacích a naučí se měřit přísněji a spravedlivěji práci svých volených zástupců i tu takzvanou vysokou státní politiku.

Ale vždyť si zrovna naopak, pane prezidente, zvykáme přesunovat všechny veřejné věci na stát, všechno má pro nás dělat stát, na všechno voláme vládu: stát se má postarat o naše zdraví, stát nám má spravovat střechu nad hlavou, stát má všechno subvencovat, pořád stát a stát, a my nic. Proto se zlobíme nejdřív na tu republiku, když nám něco chybí.

To jsme dělali už za Rakouska. Tenkrát jsme hleděli dostat domů něco z toho, co jsme tehdejšímu ne našemu státu dávali ze svých kapes, avšak dnes máme stát svůj, a koneckonců všecko, co nám dává stát, dává nám z kapes našich. Proto by bylo důkazem politické zralosti občanů, kdybychom dovedli co nejvíce postavit, zařídit a udržet v chodu sami bez byrokratického aparátu státního, a přitom laciněji nežli stát. v tom si můžeme vzít za příklad Anglii nebo Ameriku, s jejich vyvinutou svépomocí. Čím větší je iniciativa občanstva, tím dokonalejší je demokracie.

Je to psychologicky a kulturně zajímavá věc, ten takzvaný etatismus ve velkém i malém; vzpomínám si na bavorskou anekdotu (patrně běží o vlastnost i jinde zdomácnělou) o vesničanech, jimž se bořil most, jenž musil být spraven. Poslali k úřadu deputaci, aby slavný úřad je

milostivě ráčil donutit spravit ten nebezpečný most, neboť se na něm už stalo několik neštěstí...

Ale při tom celém etatismu se náš průměrný občan dívá na státní aparát hodně skrze prsty, často u se u nás ukazuje přímo chronická podrážděnost a rezistence vůči úředním orgánům. V čem to, pane prezidente, vězí?

I to je zvyk z Rakouska, ta nechť k úřadům. Tím, že přestane dřívější vměšování státu do každé maličkosti, tyto poměry se zlepší, například občanstvo už dnes počíná posuzovat policii jinak než za Rakouska, protože už není tou politickou a represivní institucí. Občan pochopuje, že policie pořádková, správní musí být. A tak je to ve všech oborech správy, pravá demokracie je součinnost občanů a úřadů. Neříkám, že už je všechno v pořádku. Potřebujeme reformy správy, již naše veřejnost nevěnuje dosti zájmu. Styk občanů s úřady nutno zjednodušit, tím odpadne mnoho té zbytečné zlobivosti. Na druhé straně občan si musí odvykat ten schválný negativismus k úřední mechanice, bez níž přece stát nemůže fungovat. Co největší vzájemná ochota a důvěra úřadů a občanů, to je nejjistější politická konsolidace státu a ve státě.

Ale to je právě to, že si snad někdy dosti neuvědomujeme, co ten stát znamená. Národní vlastenectví je v nás starší a živější než státní vlastenectví; neřekl byste, pane prezidente, co nám tady chybí?

My jsme právě svůj stát neměli a žili jsme dlouho příliš proti státu než pro stát, nové, dorůstající generaci vědomí demokratického a republikánského občanství bude již samozřejmější než generaci odstupující. To občanské vědomí a sebevědomí, ta úcta k důstojnosti státu – k sobě! – nám teprve musí přejít do krve. Jsme v situaci, že národ a stát se nekryjí, máme značné národní minority, a odtud naléhavý úkol prozíravých politiků, upravit minoritní problém co nejdříve tak, aby všichni občané našeho státu mohli být zajedno v tom uvědomělem občanství. A rozumí se, že toho nejsnáze a nejjistěji dosáhneme, jestliže náš stát, jeho administrativa uvnitř a jeho politika navenek budou, stručně řečeno, vzorné. Podle pravidel demokracie, podle principu majority jsme my Čechové odpovědní z vývoje státního uvědomění nás samých a všech občanů republiky.

Jako spisovatel smím zakončit otázkou o naší žurnalistice. Jak, pane prezidente, o ní soudíte, že dostává svým politickým úkolům?

Každý národ má svůj typ žurnalistiky. Mám-li mluvit k věci, tož bych řekl, že naší žurnalistice nechybí politického smyslu, spíše naopak, ale má tu zvláštnost, že více poučuje a káže, nežli spravuje. Jinde je hlavním cílem žurnalistiky rychlé zpravodajství. Když například jinde vypukne velký požár, jako v Mikulově, listy pošlou na místo své zpravodaje a fotografie, aby podaly svým čtenářům spolehlivý obraz. A myslím, že požár, povodně atd. jsou pro občanstvo důležitější než ty pikanterie politického zákulisí. To se u nás teprve začíná. Je ovšem snadnější a pohodlnější stále stranicky kázat, než pozorovat a pozorované přístupným slohem popisovat. A nejpohodlnější je vlastenčit; již Havlíček přece bojoval proti tomu vlastenčení hubou, přeje si vlastenectví rukou. Dnes přece, ve vlastním státě, každý občan musí být vlasteneckým, ale ovšem stejný stupeň lásky k národu a vlasti nevyklučuje různost politického programu – tu třeba tolerance a diskuse, a nemaskovat stranickost vlastenectvím.

Masarykův lid

S tím souvisí, že naše listy ochotně přinášejí zprávy, které se jim dodávají. Mnohé ty zprávy jsou nezaručeny, anonymní a zjevně neoprávněné a stranické, ale naše listy jich nekontrolují, a proto potřeba těch stálých oprav, odsud ta chronická polemika a způsob těch polemik – tu bych zase musel učinit zmínku o těch našich dvou velebcích.

Zdůraznil jste stranickost politického života. Výtka se jistě týká do značné míry žurnalistiky. Ta stranickost

ohrožuje také to zpravodajství. Člověk, aby se dověděl, co se děje, musí prohlížet listy všechny, a protože to nemůže dělat každý, stranickost se udržuje a šíří. Jsme oba žurnalisté, a proto zakončíme přáním, aby naše žurnalistika byla školou demokracie a věcnosti. A něco Havlíčka co do žurnalistické techniky.

Mezi dramatické události roku 1918 patří vzpoura náhradního praporu 7. střeleckého pluku v Rumburku. Tuto událost, která skončila tragicky, líčí následující stat.

100. VÝROČÍ RUMBURSKÉ VZPOURY

Úvodem

Letošní „osmičkový“ rok je dobou, kdy si budeme připomínat především 100. výročí vyhlášení československé samostatnosti 28. 10. 1918. Vedle tohoto opravdu jedinečného jubilea si naši pozornost ovšem zaslouží také „kulatá“ výročí i méně známých událostí z roku 1918, jež ovšem předznamenaly vznik naší republiky – například založení Národního výboru coby reprezentativního orgánu české protirakouské politiky, uznání Československé národní rady dohodovými mocnostmi za spojeneckou vládu či vyhlášení generální stávky v českých zemích – dva týdny před vznikem samostatného státu.

Mezi tyto méně připomínané události patří také vypuknutí Rumburské vzpoury, jejíž 100. výročí jsme si připomněli v květnu letošního roku. Tato vojenská vzpoura byla nejvýraznějším projevem nespokojenosti s poměry v rakousko-uherské armádě na českém území.

Mnozí vojáci habsburské monarchie, zvláště pak příslušníci slovanských národů, projevovali v posledním roce Velké války již značnou nespokojenost se svou situací často vysmívaných či šikanovaných vojáků, kteří byli nuceni bojovat za cíle, které jim z osobního, národnostního, politického nebo sociálního hlediska připadaly často velmi vzdálené či dokonce nesmyslné.

Týkalo se to především tzv. navrátilců („hajmkerů“) z ruského zajetí, kteří byli propuštěni ze zajateckých táborů v důsledku uzavření brest-litevského míru v březnu 1918, jenž znamenal porážku Ruska a vítězství Centrálních mocností na východní frontě. Tak například navrátilci ukrajinské národnosti vyvolali vojenskou vzpouru již 12. 5. 1918 v Rimavské Sobotě, téhož dne se slovinští navrátilci bouřili ve štyrském Judenburgu a srbští 20. 5. v uherském Pětikostelí. Dne 2. 6. 1918 dochází ke známé vzpouře slovenských vojáků v Kragujevaci a o tři dny později povstali i vojáci polské národnosti v Piotrkówě. Již před podepsáním brest-litevského míru se vzbouřili v únoru 1918 rakouští námořníci v Boce Kotorské na Jaderském moři.

Všechny tyto vzpoury byly – často i krvavě – potlačeny, avšak svědčily o narůstajícím politickém a národnostním neklidu v rakouské armádě. Jejich rychlé potlačení zároveň však nasvědčovalo také skutečnosti, že velká většina rakousko-uherských vojáků zachovávala svému vojenskému velení loajalitu – třebaže vojenským drilem brutálně vynucenou – a to až do zániku habsburské monarchie na podzim 1918.

Pro úplnost připomeňme, že do rakouské armády v době první světové války bylo povoláno z českých zemích celkem 1 537 000 mužů, z toho 978 000 Čechů. Počet padlých mužů české národnosti v rakouských uniformách je odhadován na 150 000. Naopak 100 000 Čechů a Slováků bojovalo v ruských, francouzských a italských protirakouských legiích, z nich 5 400 padlo či bylo smrtelně zraněno.

Rumburk

Svědkiem začátku největšího povstání českých vojáků v rakouských uniformách se stalo severočeské město Rumburk, kde ovšem před rokem 1918 téměř žádní občané české národnosti nežili, a to nakonec přispělo k porážce vzpoury, neboť se nepodařilo navázat spojení s místním obyvatelstvem, jehož projevy sympatií vůči povstalcům byly spíše ojedinělé.

Místo poprav v Novém Boru

Masarykův lid

Občané české národnosti do Rumburku, stejně jako do dalších měst v pohraničí, začali přicházet ve větším množství až po vzniku ČSR, když zde nacházeli pracovní uplatnění především jako státní zaměstnanci – železničáři, učitelé, úředníci nebo vojáci. Na základě výsledků sčítání lidu v Rumburku v roce 1930 žilo 10 466 obyvatel, z toho bylo Čechů jen 766.

Místo poprav v Novém Boru

Rumburk byl v době 1. světové války městem posádkovým. Právě do tohoto města byl roku 1915 přeložen náhradní prapor plzeňského 7. střeleckého pluku v rámci změny dislokace vojenských útvarů.

Do českých měst byly tehdy umísťovány jednotky s převahou německy a maďarsky mluvících vojáků, zatímco převážně české vojenské útvary byly posílány do měst německých a maďarských. Z tohoto důvodu se například v Praze na konci války nacházely maďarské oddíly, které ještě 30. 10. 1918 představovaly určitou vojenskou hrozbu vůči záměrům Národního výboru, který vyhlásil samostatný československý stát.

Začátek vzpoury

Otevřená revolta vojáků, která záhy přerostla ve vzpou, vypukla na nádraží bývalé chlapecké školy 21. 5. 1918 po šesté hodině ranní, kdy přibližně 65 mužů 7. čety 3. náhradní setiny 7. střeleckého pluku v čele s Františkem Nohou odepřelo poslušnost velitelům: oproti rozkazu nastoupit beze zbraní nastoupili na ranní nástup s puškami. Ve vypjaté atmosféře byl jejich velitel hejtman Klöpfer sražen jedním vojákem pažbou k zemi a začala živelná vzpoura, ke které se během krátké doby přidalo na 700 vojáků, včetně čerstvě povolanců nováčků bez bojových zkušeností. Někteří z nich však byli k účasti na vzpouře přinuceni svými zkušenějšími druhy.

Vedle navrátilce Františka Nohy, soustružníka plzeňské Škodovky, se další vůdčí osobností vzpoury stal

Stanislav Vodička, který byl před válkou zaměstnán jako úředník na Hlavním nádraží v Plzni. Oba dva – společně s dalšími spolubojovníky – ale zaplatili v krátkém čase za svou odvahu životem.

Bezprostředním důvodem propuknutí vzpoury vojáků bylo rozhodnutí o snížení potravinových dávek. K celkové nespokojenosti navrátilců přispěla rovněž skutečnost, že jim nebyl vyplacen žold zadržovaný po dobu ruského zajetí a navíc byli zařazeni do pochodové formace, která měla 6. 6. 1918 odejít na italskou frontu.

Průběh vzpoury

Povstalci v Rumburku pronikli do skladu střeliva, dále osvobodili vězně, obsadili místní poštu a nádraží i budovu vojenského velitelství. Nikdo však nebyl při obsazování města zabit a vůdcové povstalců vyhlásili zákaz rabování, který byl respektován. Kolem deváté hodiny se vzbouření vojáci sešli na rumburském náměstí, aby ve dvou proudech opustili město a pochodovali ve směru na Krásnou Lípou. Část z nich ale využila vzpoury k dezerci a do dalších akcí se nezapojila. Počáteční průběh vzpoury takto lícila dobová publikace *Rumburská vzpoura 1918 a současnost* z roku 1973:

Do Krásné Lípy dorazily oba proudy kolem 11.30 hod. Část povstalců obsadila nádraží, kde stál vlak č. 517. Vojáci donutili cestující, aby vystoupili, a nařídili strojvedoucímu, aby přemístil lokomotivu a připravil vlak k jízdě na Českou Lípou. Do vlaku nastoupila jen malá skupinka, kdežto hlavní proud postupoval dále na jih po silnici do Chřibské, odtud pak na Kytlici, Polevsko a Nový Bor. Kulometry, bedny se střelivem a ruční granáty měli naloženy na dvou vozech.

Rychlá porážka povstalců

O zahájení vzpoury bylo však téměř okamžitě informováno sborové velitelství v Litoměřicích, které zahájilo akce proti povstalcům. Velitel litoměřického štábu generál von Drinamünde povolal k potlačení povstalců asistenční oddíly z Lovosic, Ústí nad Labem a Litoměřic, které se skládaly převážně z německy hovořících vojáků.

Mezitím povstalci dosáhli kolem sedmé hodiny večerní Nového Boru, když cestou rozehnali četníky u Chřibské a porazili malý oddíl pohraničních myslivců u Polevska, které odzbrojili. Větším úspěchem rebelů bylo až odražení pohraničních myslivců na předměstí Nového Boru. To byla ale pouze dočasná vítězství, neboť pochod povstalců z Nového Boru do České Lípy, kde očekávali pomoc od českých vojáků 18. pěšího pluku, byl již rakouskými jednotkami zastaven. O konci povstání uvedla připomenutá publikace *Rumburská vzpoura 1918 a současnost tato fakta:*

Pomník povstalcům v Novém Boru odhalený roku 2015

Masarykův lid

Po krátké poradě v Novém Boru se vedoucí skupina povstalců rozhodla pokračovat v pochodu na Českou Lípou. Sotva však sestoupili po silnici dolů pod Chotovický vrch, narazili na překážky z pokácených stromů a převržených vozů. Současně se ozvala výzva velitele novoborských myslivců hejtmána Flibora, aby se vzdali. Byli ve velmi nevýhodném postavení proti pohraničním myslivcům a kulometné setině 18. pluku, umístěným v zákopech a na svazích po obou stranách silnice. Přesto se nevzdali a přijali boj. (...) Po krátkém boji se 380 vojáků vzdalo a ostatní byli rozprášeni. Pronásledování se pak zúčastnily všechny zmobilizované jednotky a četníci ze všech stanic v okolí.

V přestřelce pod Chotovickým vrchem utrpěl smrtelná zranění jediný vzbouřenec – Vojtěch Krumpoš, rolník z Nouzova, který zemřel na následky bojů 22. 5. 1918 a pohřben byl o dva dny na Lesním hřbitově v Novém Boru.

Cíle a možnosti vzpoury

Rumburská vzpoura byla odsouzena k nezdaru patrně již od samého počátku – podobně jako všechny ostatní vzpoury na území Rakouska-Uherska. To však nic neubírá na odvaze jejích účastníků, kteří byli ochotni riskovat své životy v zápase za svoji osobní svobodu.

Povstalci zahájili svoji akci na etnicky nepřátelském území, bez připraveného plánu, bez spojení s vojenskými posádkami v jiných městech i bez výraznější politické motivace většiny jejích účastníků.

O jejích vyhlídkách uvedl vojenský historik a publicista Jindřich Marek:

Přestože vzpoura v Rumburku vypukla spontánně a probíhala první hodiny značně živelně, věděli její hlavní protagonisté v čele s Františkem Nohou, že jejich jedinou nadějí je rychlé spojení s českými vojáky z královohradeckého 18. pěšího pluku, kteří byli tehdy umístěni v České Lípě. Podchycení tohoto útvaru by značně zkomplikovalo protiakce proti vzbouřencům a dávalo naději, že při další cestě na Mladou Boleslav, Prahu a Plzeň by se k nim mohly přidat další útvary a civilní obyvatelstvo. Rozvrácení týlu by potom mělo Rakousko-Uhersko donutit k ukončení dlouhé a krvavé války.

Odplata

Za vůdce povstání byli kromě ruského navrátilce Františka Nohy (*4. prosince 1894 v Dobřanech u Stříbra) označeni také Stanislav Vodička (*4. května 1895 v Lobzích u Plzně) a dvaatřicetiletý zahradnický pomocník z Košir Vojtěch Kovář. Dne 29. května 1918 byli v časných ranních hodinách na základě rozsudku vojenského soudu v Rumburku zastřeleni. V Rumburku byli také pohřbeni, ale roku 1919 byla těla těchto tří vůdců Rumburské vzpoury převezena do jejich původních bydlíšť.

Ostatní vzbouřenci byli nejprve drženi v Novém Boru a odtud 29. května převezeni do vojenské pevnosti v Terezíně, kde probíhaly další soudní procesy. V Novém Boru

zůstalo 21 rebelů podezřelých z organizování a vedení vzpoury. Vojenský soud poslal na smrt všech jednadvacet povstalců, ale čtrnácti z nich byl trest změněn na dlouholeté vězení. Zbýlých sedm rebelů, kteří skutečně náleželi k původnímu organizačnímu jádru vzpoury, zde bylo popraveno 29. 5. 1918 ve večerních hodinách.

Byli to cihlář František Paur (22 let), horník Jindřich Švehla (30 let), rolník Jakub Nejdla (30 let), slévač Jan Pelnář (28 let), zedník Jiří Kovář (33 let), zedník Antonín Šťastný (22 let) a zedník Jakub Bernard (22let). Jejich hroby se nalézají na novoborském lesním hřbitově.

Pomník s hroby sedmi povstalců na Lesním hřbitově v Novém Boru

Z více než 580 obviněných vzbouřenců jich bylo 116 za trest posláno na frontu a zbytek uvězněn v Terezíně, kde byli drženi až do konce války. I když rozsudky rakouských vojenských soudů v Rumburku a v Novém Boru si vyžádaly deset obětí, stále ale nebyly tak drastické ve srovnání s terorem, který nastal po potlačení vzpoury slovenských vojáků v Kragujevacu v červnu 1918, kdy bylo popraveno 44 povstalců.

V dubnu 1920 vypracovala kancelář divizního soudu v Terezíně seznam 652 jmen účastníků vzpoury - z původních 721 osob, které se podle hlášení velitelství náhradního praporu střeleckého pluku č. 7 ke vzpouře přidaly. Na základě aktualizovaných jmenných seznamů povstalců je možné určit, že vzpoury se kromě Čechů zúčastnilo také 17 Němců, 9 Ukrajinců a 2 Poláci. Účast českých vojáků tak byla zcela rozhodující, kdežto podíl vojáků jiných národností byl zanedbatelný.

Hodnocení Rumburské vzpoury

Hodnocení Rumburské vzpoury bylo v uplynulém století vždy záležitostí rozpornou a nejednoznačnou. Zcela odmítavý postoj k povstání pochopitelně zaujal 24. 5. 1918 tehdejší místodržící Coudenhove v Praze, který v přípisu adresovaném rakouskému ministru vnitra o rumburské vzpouře – mimo jiné – uvedl:

Události, které byly hlášeny Vaší Excelenci dne 21. 5. t. m. jsou svým druhem i průběhem natolik vážné, že se k nim chci podrobněji vrátit... Především je to stále jasněji a zřetelněji se rýsující souvislost se sociálně revolučními změnami v Rusku a jejich odraz ve vojenských a vnitropolitických událostech a poměrech ve vlasti. Strašné nebezpečí, které by s sebou neslo takové šíření, zejména na české půdě, není třeba zde blíže vysvětlovat...

Pozitivně byla vzpoura naopak po roce 1918 vnímána především vlastenecky smýšlejícími příslušníky české menšiny na Rumbursku a Novoborsku – zvláště pak novoborskými skláři. Naopak odmítána (či opomíjena) byla místním většinovým sudetoněmeckým etnikem, což však bylo zcela pochopitelné.

Oficiální místa první Československé republiky zaujala při hodnocení této vojenské rebelie ale také spíše zdrženlivě

Masarykův lid

až odmítavé stanovisko – například ministerstvo národní obrany ji v roce 1932 hodnotilo takto:

Rumburská vzpoura nebyla aktem národnostním resp. nesměřovala proti rakousko-uherskému státu z důvodu bojů za národní osvobození, nýbrž rumburská vzpoura byla vojenskou hladovou vzpourou, vyplývající jednak z důvodů materiálních, jednak z nevěle odejít na frontu. Osnovatelé vzpoury byli většinou vojíni býv. zajatci, kteří v zajetí do čs. zahraničního vojska nevstoupili a dali přednost návratu ze zajetí při výměně zajatců před vstupem do čs. zahraničního vojska a účasti v bojích za národní osvobození.

Ovšem v prvních letech existence ČSR ještě oficiální místa neměla tak striktně odmítavý vztah k hodnocení Rumburské vzpoury – v roce 1919 se například československá armáda podílela na převozu těl tří v Rumburku popravených vzbouřenců do jejich rodných míst a postavení pomníku obětem poprav v Novém Boru bylo finančně podpořeno nejen československým státem, který přispěl částkou 63 000 Kč, ale i přímo T. G. Masarykem, který věnoval obnos ve výši 20 000 Kč.

Tento pomník, jenž byl odhalen za účasti legionářského spisovatele a ředitele Památníku odboje Rudolfa Medka 26. 5. 1923, byl ale po mnichovském diktátu a připojení pohraničí zničen německými nacisty. Jeho replika byla odhalena až roku 2015.

Komunistickým režimem po roce 1948 naopak byla hodnocena jako nejvýraznější ohlas Velké říjnové revoluce v českých zemích a pořádání vzpomínkových akcí bylo pro-

to zde velmi časté. Oslav 50. výročí Rumburské vzpoury se dokonce v květnu 1968 zúčastnil i tehdejší prezident Ludvík Svoboda – bývalý legionář. V době vrcholícího Pražského jara tak tehdejší socialistický stát vzdal poctu rumburským povstalcům na nejvyšší možné úrovni.

V současné době, kdy již zemřeli všichni bojovníci Velké války – ať ti prorakouští či protirakouští a hodnocení Rumburské vzpoury proto ztrácí svou někdejší politickou ostrost – je možno se ztotožnit se stanoviskem historika Radomíra Pecky, který o této události uvedl:

Výstřely popravčích čet učinily definitivní konec krátké, ale mohutné vzpouře rumburských vojáků. V následujících obdobích se při hodnocení těchto událostí objevovaly názory značně protichůdné. První republika připisovala zásluhy především československým legionářům, komunistický režim hovořil o akci zapadající do programu světové bolševické revoluce. Vzpoura Františka Nohy, Stanka Vodičky a dalších vojáků v Rumburku i na dalších místech ale ve skutečnosti byla především projevem odporu k válce a zoufalé touhy po svobodě.

Zdeněk Víšek

Informační zdroje:

Rumburská vzpoura 1918 a současnost, 1973

Pecka, R., Skoncuje se s válkou, Válka revue 10/2013

Oktábec, R., Andonov, R., Vojenská vzpoura v Rumburku 1918, Rumburk a Nový Bor 2017

Ze Sokolských souzvuků /č. 5 – květen 2018/, které vydává Tělocvičná jednota Sokol Liberec I – sestra Jarina Žitná, kterou všichni sokolové jistě znají – přetiskujeme jako i naše pozvání na XVI. všesokolský slet v Praze ve dnech 5. a 6. července její článek.

KDYŽ CHCEŠ, TAK MŮŽEŠ!

Za dva měsíce nás čeká slet. Všesokolský, šestnáctý! Bude a měl by to být svátek naší radosti z výsledků společného úsilí, svátek radosti z lidské spolupráce, která je při společném cvičení evidentně vidět.

Od skromných začátků prvního sletu na Střeleckém ostrově, který řídil sám Miroslav Tyrš, přes stále mohutnější slety v období první republiky, slavné slety v letech 1938 a 1948 – až k dnešku, kdy účast většího počtu cvičenců vážně ohrožuje malá ochota občanů angažovat se, častá lhostejnost k věcem veřejným, pohodlnost – všechny znamenaly spoustu aktivní a neúnavné práce nejen vedoucích činovníků a cvičitelů, ale především cvičenců, kteří se k nácviku dobrovolně rozhodli.

Společná hromadná cvičení dnes zůstávají naprosto ve stínu sportovních výkonů jednotlivců nebo i družstev a my nedokážeme veřejnosti dost dobře vysvětlit, v čem je jejich krása – a potřebnost. V každém případě by měla každá dobrá skladba ovlivňovat dobrou kondici cvičenců, ale navíc jim přinášet potěšení ze společného cvičení řízeného pouze hudbou. Není to pouze potěšení, je to i určitý hluboký zážitek vyplývající z pocitu spolupráce a jednoty všech cvičících. Tady nejde o vypjatý sportovní výkon, ale o hluboký

estetický zážitek, jakých není v běžném denním životě mnoho! Je zajímavé, že problémy, které přináší nepřízeň počasí, nějak cvičenci nevnímají. Je jim vedro, nebo naopak jsou zmrzlí na kost, mokří od hlavy až k patě, válejí se po mokré a rozbahněné zemi – člověk by čekal, že za to zaplatí zdravotně, ale obvykle se žádná onemocnění nevyskytnou. Napadlo vás někdy proč? Vždycky jsem si myslela, že důvodem je prosté nadšení, pocit vnitřní síly a vnitřního vzrušení, silné emoce – člověk nějak nevnímá nepohodlí, které ho obklopuje. Jako by se od něho všechno odráželo. Ostatně, v dubnovém čísle Souzvuků sestra Potměšilová popisuje své zážitky ze sletových dešťů a většina z nás, cvičících, má jistě podobné zkušenosti.

Kamenem úrazu je veřejné mínění, které v jednotném sletovém cvičení vidí pouze drill a povinnost, potlačování osobní individuality – to je často důsledkem politického zneužití spartakiád. Diskuse na toto téma sem nepatří, ale je pravda, že spartakiády (které měly nahradit slety!) přinesly nesmírný pokrok ve vývoji společných skladeb, jejich prezentace jako největšího úspěchu socialistické tělovýchovy byla ovšem nesmyslná.

Masarykův lid

E. Beneš na náčelnickém můstku
X. vsesokolského sletu v Praze na Strahově 1938
Zleva: M. Provazníková, J. Smutný, E. Beneš,
S. Bukovský, M. Klinger

Druhým kamenem úrazu je neochota občanů k nácviku, který vyžaduje soustavnost a pravidelnou docházku do cvičení. Je pravda, že když pak k tomu přičteme různé secvičné, župní a oblastní slety a další vystoupení – ono to zabere skutečně dost času, který někteří lidé prostě nejsou ochotni obětovat. Jejich škoda!

Jestliže jsem do záhlaví tohoto článku vložila větu „když chceš, tak můžeš!“ nevztahovala jsem to v žádném případě pouze na nácvik sletových skladeb. Platí to totiž ve všech oborech lidské činnosti. Jestliže totiž něco opravdu chceme, nemůžeme brát ohled na nepohodlí, dřinu, nedostatek času, únavu – to jsou pouze výmluvy! Chtít, tzn. něco dělat, snažit se, usilovat, bojovat s nepřízní okolí, být přesvědčen o správnosti a potřebnosti zadaného úkolu. Možná, že nedosáhneme kýženého výsledku, podstatné je, že jsme o něj usilovali a bojovali ze všech svých sil, že jsme byli lidmi dobré vůle, poslouchali své svědomí, neměli strach a prospěch svých bližních cenili víc, než svůj prospěch vlastní. V tom je totiž skutečná lidská velikost člověka!

Jarina Žitná, Sokol Liberec I.

Publikovaná stat' se nezabývá mnichovskou dohodou, která patří mezi nejtragičtější události z historie Československa, ale soustřed'uje se na zahraniční ministry, kteří s ní byli spojeni.

MNICHOVSKÁ DOHODA A MINISTŘI ZAHRA NIČNÍCH VĚCÍ

Chci psát nikoliv o hlavních aktérech, ale spíše o jejich pomocnících, tj. příslušných ministrech zahraničních věcí. Jejich životy jsou románové, ale málokdy romantické. Já se chci na jejich vinu a trest podívat z hlediska právního.

Joachim von Ribbentrop (1893–1946) – německý ministr zahraničních věcí – původně obchodník se šampaňským. V roce 1932 se stal členem nacistické strany NSDAP. Pamětníkům je známý především tím, že v roce 1939 uzavřel jako ministr zahraničí smlouvu se svým sovětským kolegou Molotovem, která vstoupila do historie jako „pakt – Ribbentrop – Molotov“ – pakt o neútočení a roz-

Joachim von Ribbentrop

dělení vlivu ve východní Evropě. Hitler Ribbentropa vy- chválil jako největšího diplomata všech dob. Za necelé dva roky však Německo bez vyhlášení války uskutečnilo plán Barbarossa, jehož cílem bylo obsazení SSSR.

Ribbentrop byl souzen v Norimberku v roce 1946 a jako bývalý ministr zahraničí dostal dne 16. 10. 1946 provaz.

Lze tedy říci, že měl s právem něco společného.

Galeazzo Ciano (1903–1944) – hrabě di Cortellazzo, italský ministr zahraničních věcí – k funkci se dostal i proto, že měl za manželku Mussoliniho dceru Eddu, na což byl patřičně hrdý a často se tím chlubil. Podílel se na vytvoření „Osy Berlín- Řím“, později se připojilo Japonsko – Tokio. Od počátku nevěřil síle italské, ale i německé armády. Později za války se přidal k fašistickým pohlavárům, kteří kritizovali jeho tchána Mussoliniho (29. 7. 1883 – 28. 4. 1945). Byl uvězněn a ve velmi krátké době odsouzen spolu s dalšími třemi souputníky k trestu smrti. Jeho manželka prosila otce o milost, ale Mussolini nechtěl, aby v očích Hitlera byl považován za zbabělce a s popravou vlastního zetě souhlasil.

Cianova manželka zemřela v roce 1995 v Římě, před tím pobývala pár let ve švýcarském exilu. Mussoliniho manželka Rachel Guidi (1890–1979) do Švýcarska odešla dříve než italští partyzáni zastřelili jejího manžela a jeho mladou milenkou Claru Petacci (+33 let).

Galeazzo Ciano je známý tím, že si psal podrobný deník, začal v srpnu 1937 a skončil v lednu 1943. Deník byl vydán

Masarykův lid

krátce po válce. Přímo na obálce této knihy je uvedeno, že jednoho dne, když se blížil konec války, se ho Mussolini zeptal, zda v deníku pokračuje. Když ho ubezpečil, že ano, Mussolini odvětil, že alespoň bude známo, že in campo militare e politico Němci jednali vždy bez jeho vědomí.

Ve velmi objemném deníku nenajdete vůbec žádné zmínky o atentátu na R. Heydricha, a to ani v seznamu osob!

Toto je překvapivé.

Zajímavé jsou také jeho kapitoly o Mnichovské dohodě z roku 1938. O doktoru Benešovi píše celkem střízlivě, nikoliv jako Joseph Goebels, který ve svých denících nazývá doktora Beneše zákeřným padouchem, kterého stihne strašný trest, nebo prohnáným uličníkem. V Cianově deníku není žádná nadávka, spíše se tam objeví, když cituje francouzského ministerského předsedu Daladiera, který se o doktoru Benešovi vyjádřil, že je paličatý.

Ještě jedna vzpomínka na bonmot Winstona Churchilla. Když se ho po válce ptal jeho vlastní zeť, koho považuje za největšího státníka minulých dob, bez váhání odpověděl: „Mussoliniho.“ K úžasu zetě Churchill vysvětlil, že Mussolini byl jediný politik, který měl odvahu dát popravit vlastního zetě. Reakce Churchillova zetě není známá.

Toto je tedy „druhý trestní případ“ bývalého ministra zahraničních věcí participujícího na Mnichovské dohodě.

Pierre-Étienne Flandin (1889–1958) – francouzský ministr zahraničních věcí, který byl přítomný při podpisu Mnichovské dohody. V jeho případě šlo skutečně o případ trestní, projednávaný u zvláštního soudu v Paříži. Byl to Vrchní soud, který byl ve Francii zřízen pro případy, kdy se některý z politiků zpronevěřil francouzské republice. Pan Flandin byl od roku 1929 třikrát ministrem na různých ministerstvech, v letech 1934–35 byl předsedou vlády, od roku 1935 zastával post ministra zahraničních věcí a od prosince 1940 do února 1941 byl ministrem zahraničních věcí v Petainově vládě ve Vichy. V lednu 1944 byl zadržen v Alžíru a v říjnu 1945 převezen do Francie. Byl po válce právně pronásledován pro spáchání trestného činu národní nehodnosti, přesněji řečeno národní hanebnosti. Pobyl 25 měsíců ve vazbě, soudil jej výše zmíněný Vrchní soud. Hlavní výtkou bylo také to, že ve funkci ministra zahraničních věcí poslal Hitlerovi k uzavření Mnichovské dohody děkovný telegram.

Jeho obhájcem byl velmi slavný advokát Jacques Charpentier, jeden čas předseda (le bâtonnier) Pařížské advokátní komory. Ten poukázal zejména na to, jak jsou v západní Evropě sledovány politické poválečné procesy s bývalými vrcholnými státníky a že v mnoha případech je trestní procesní právo degradováno výše zmíněným soudem. V procesu s P. E. Flandinem velmi pomohlo svědectví syna W. Churchilla, který panu Flandinovi napsal v dopise: „Když jsem se v roce 1940 dozvěděl, že jste ve vládě ve Vichy, zaradoval jsem se. Alespoň jeden přítel Anglie ve vysoké funkci v této vládě! Vždy jsem věděl, že jste na naší straně proti společnému nepříteli a jeho kolaborantům.“

Vrchní soud pana Flandina uznal vinným, že vstoupil do vlády ve Vichy, a v důsledku toho jej odsoudil v červenci roku 1946 k trestu odnětí svobody po dobu trvání 5 let pro národní degradaci. Protože však soud zároveň shledal, že se p. Flandin také podílel na francouzské rezistenci proti Němcům, nakonec byl odsouzen jen k zaplacení soudních výloh a 250 franků za výlohy poštovní!

Komunističtí členové Vrchního soudu považovali toto rozhodnutí za skandální a odmítli po určité době s tímto soudem spolupracovat.

Halifax (1881–1959) – vlastním jménem Edward Frederick Lindley Wood – ministr zahraničních věcí Velké Británie (v letech 1925–1934 baron Irwin, 1934–1944 viscount of Halifax, od roku 1944 earl of Halifax).

1910–1925 poslanec za konzervativní stranu, později byl několikrát ministrem na různých postech, v letech 1926–1931 byl místokrálem v Indii, zahájil jednání s Gándím.

Ve druhé polovině třicátých let patřil ke stoupencům appeasementu, v listopadu 1937 navštívil Německo a jednal s Göringem a Hitlerem. Od února 1938 do prosince roku 1940 byl ministrem zahraničních věcí ve vládě Chamberlainově, kde byl jeho blízkým spolupracovníkem.

Od roku 1940 do roku 1946 byl britským velvyslancem v USA. V roce 1945 byl vedoucím britské delegace na prvním Valném shromáždění Organizace spojených národů.

Jak je zřejmé, pana Halifaxe nepostihl po válce žádný soud, dokonce byl dlouholetým velvyslancem. Zde platí pravidlo: „Když dva dělají totéž, není to vždy totéž.“

Václav Král

V červnu si vždy připomínáme tragický osud obce Lidice, kterou 10. 6. 1942 nacisté vyhladili z povrchu zemského. Muži byli zastřeleni, ženy odvezeny do koncentráků. Děti odvezeny k „převychování“, ty které „nevyhovovaly“, byly zavražděny. Článek, který otiskujeme, popisuje obdobně tragický osud francouzské obce Oradour-sur-Glane.

FRANCOUZSKÉ LIDICE A OBHAJOBA

Již v době, než jsem se stal advokátem, jen laicky jsem si říkal, jak lze vysvětlit takové činy Němců za 2. světové války – všimněte si, že mluvím o jejich kolektivu a ne o jejich armádách – jako bylo vyvraždění našich Lidic, Ležáků a francouzské obce Oradour-sur-Glane. Ani později, když

jsem se stal advokátem, jsem nechápal, jak lze tyto činy obhajovat. U nás lze považovat popravení Karla Hermann Franka, jednoho ze strůjců vyvraždění a vypálení Lidic, za to, že pomyslné spravedlnosti bylo učiněno zadost. Přitom jeho obhájce JUDr. Kamill Resler měl kvůli jeho ob-

Masarykův lid

hajobě při procesu mezi lidmi velké potíže. Byl k obhajobě určen ministrem spravedlnosti.

Ve Francii tomu bylo jinak. Dne 10. 6. 1944 byla druhá divize SS zvaná Das Reich přemístěna z Ruska k městu Montauban a měla dále pokračovat, aby podpořila frontu v Normandii. Jeden z jejich důstojníků byl však zastřelen francouzskými odbojáři, následky tohoto činu byly příšerné: němečtí vojáci obklíčili město Oradour-sur-Glane, na náměstí shromáždili muže, ženy, děti, staré lidi a německý tlumočník jim oznámil jménem velitele majora Dickmanna, že bylo zjištěno, že obyvatelé města kryjí teroristy a shromažďují tajně zbraně a že proto budou potrestáni. Starosta města Desorteaux protestoval a nabídl se Němcům jako rukojmí. Marně. Muži byli nahnáni do stodol a postříleni, ženy a děti zavřeny v kostele, byly zde zmasakrovány a kostel i stodola byly zapáleny. Celkem zahynulo 190 mužů, 247 žen a 205 dětí. Přežilo, pouze náhodou, 5 mužů a jedna žena.

Po válce spojenci objevili několik bývalých příslušníků SS, kteří se masakru zúčastnili, v NSR a byli dopraveni k Vojenskému soudu v Bordeaux. Před soudem se Němci snažili ospravedlnit tvrzením, že francouzští odbojáři zajali a umučili jednoho z jejich velitelů.

A nyní si přečtete slova jednoho z jejich obhájců – obžalovaní byli přece před soudem v demokratickém státě – advokáta Charlese de Guardia, který na jejich obhajobu prohlásil: „Váš rozsudek, páni soudcové, bude důkazem vašeho mínění o armádě jako takové. Budete muset rozhodnout, zda voják může kritizovat rozkaz. Rozumnost v armádě je pojem pouze technický, nesmí být kritická, a to na všech stupních velení. Viděli jsme někdy generála, aby se ptal, zda válka, ve které slouží, je spravedlivá nebo ne? Nečeká se, že se vyjádří, to činí jen civilové. Armáda nepotřebuje filozofy, potřebuje jen techniky a hrdiny. Filozofie ve válce u vojáků neexistuje.“

Soudní proces měl ještě mimosoudní dohru v Alsasku. Mezi německými vojáky byli i francouzští občané z Alsaska, kteří byli do německé armády rekrutováni násilně a byli rovněž souzeni. Ihned po válce se stali opět Francouzi, a protože válečné zločiny podobného druhu se nesměly prodávati proti Francouzům, byli tito odsouzení ihned amnestováni. Do vězení šli pouze němečtí vojáci, ale i tito byli za několik let amnestováni a mohli odjet domů.

Bylo spravedlnosti učiněno zadost? Není ta demokracie v soudnictví zajímavá a poučná? Ale svým způsobem je stále problematická.

Když jsem vedl jednu exkurzi bývalého Sport-turistu, navštívili jsme poměrně rozlehlé zbytky tohoto nešťastného městečka. Domy a zdi nebyly srovnány se zemí, jako tomu bylo v Lidicích. Holé, zčernalé zdi stojí jako výstražný vykřičník, kam až se někdy dostává lidské myšlení ovlivněné nezodpovědnými lidmi, zjemněle řečeno.

A nemohu si nedovolit poznámku, že prvním německým vysokým politikem, který zbytky Oradouru-sur-Glane po válce v roce 2015 navštívil, byl až současný německý prezident Gauk.

Chci ještě popsat činnost a osudy dvou německých představitelů okupačních sil ve Francii. První byl Otto Abetz. Před válkou novinář žijící v Paříži oženil se s Francouzskou. V roce 1939 byl předsedou francouzské vlády Daladierem, známým „mnichovanem“ vyhoštěn. V roce 1940 se vrátil

jako německý velvyslanec pověřený Hitlerem kolaboraci s Francouzi. V roce 1949 byl postaven před Vojenský soud v Paříži, aby se hájil ze své činnosti po dobu německé okupace. První jeho obhajobou byla námitka, že nemohl být velvyslancem a neměl žádnou moc, neboť válečný stav mezi celou Francií a Německem stále trval. Velmi mu přitěžovalo, že spolupůsobil při deportaci francouzských Židů na „východ“ a že se podílel na vývozu některých uměleckých předmětů do Říše. Polehčující okolností bylo, že zabránil popravě 120 členů francouzské teritoriální gardy, která střílela po německých parašutistech na počátku francouzsko-německé války. Rozsudek francouzského

Vojenského soudu se vypořádal se 64 body obžaloby a Abetz odsoudil na 20 let nucených prací po přiznání dalších polehčujících okolností. Po několika letech byl amnestován (byl to vliv vzniklé studené války?) a propuštěn. Zemřel v Německu v r. 1958 při autonehodě.

Druhou historickou osobností je Dietrich von Choltitz, generál a velitel německé posádky v Paříži. V Paříži vypuklo v den výročí dobytí Bastily 14. 7. 1944 povstání proti německé okupační moci. Generál obdržel 23. 8. 1944 telegram od německého Vrchního velitelství branné moci, jmenovitě od Hitlera, v němž je zdůrazněna obrana Paříže, nutná pro udržení celé přímořské fronty. V telegramu se konstatovalo, že „ztráta Paříže v dějinách vždy vedla ke ztrátě celé Francie“. Generál dostal rozkaz přímo od Hitlera, že je nutno bojovat všemi prostředky, že musí zničit celé bloky domů a veřejně popravovat vůdce povstání. To potom vedlo ke stálé Hitlerově otázce z jeho pevnosti v Rastenburgu: „Hoří už Paříž?“ Nehořela, generál von Choltitz se vzdal osobně francouzskému veliteli generálu Philipu Leclercovi v přepychové jídelně policejní prefektury proti Sainte Chapelle. Německá posádka v Paříži přestala bojovat. Kdyby byl von Choltitz Němci dopaden, byl by jistě odsouzen německým vojenským soudem a popraven. O trestní řízení proti němu požádal 28. 8. 1944 prezidenta německého Vojenského soudu maršál Model, tehdejší vrchní velitel německých sil.

Už bývalý generál von Choltitz byl po zajetí ve Francii po více než po 4 letech propuštěn. Do své smrti – 5. 11. 1966 – žil skromně ve své vilce v Baden Badenu. Po jeho smrti francouzský tisk o něm psal obsírné a kladné nekrology.

Václav Král

AKTUALITY

V německém Trevíru se 4. května letošního roku za přítomnosti šéfa Evropské komise Junckera uskutečnilo slavnostní shromáždění u příležitosti 200. výročí narození Karla Marxe. Byla tu odhalena obří Marxova socha, kterou městu darovala Čína. Spolkový prezident Steinmeier ve svém projevu konstatoval: „My, Němci, bychom neměli Marxe vynášet do nebes ani ho vymazávat ze svých dějin. Nemusíme se Marxe bát, ale ani mu stavět sochy.“ V reakci na slavnostní shromáždění se uskutečnily protidemonstrace. Na jedné z protestních akcí vystoupil i bývalý český prezident Václav Klaus. Jeho projev otiskujeme. (Právo, 5. 5. 2018).

VÝROČÍ MARXE JE VÝZVOU K OTEVŘENÍ OČÍ

Děkuji za pozvání na dnešní setkání, které, alespoň doufám, je akcí protestní. Že tedy není ani oslavou, ale ani pouhým pasivním připomenutím Karla Marxe. Přišli jsme sem proto, abychom varovali před bagatelizováním vlivu, který Marx po celých uplynulých dvě stě let ve světě měl a pořád ještě má.

Nehodlám zde teď rozebírat jeho dílo a polemizovat s jeho hlavními, už tisíckrát rozebíranými a kritizovanými tezemi, na to jsou akce jiné.

Nejsem ale ani pro lacinou trivializaci Marxe. Nejednodušíme si to. Marx byl – ať se nám to líbí nebo nelíbí – významným reprezentantem společenských věd a jedním z největších a nejúspěšnějších ideologů v dějinách, i když v mém oboru, tj. v ekonomii, měl a má druhořadý význam.

Půl století si pamatuji výrok jednoho z největších ekonomů druhé poloviny dvacátého století Paula Samuelsona, že Marx sice byl významný „social scientist“, ale v ekonomii byl „postrcardiáncem menšího významu“. Vyslovil to v roce 1968, v okamžiku stopadesátého výročí Marxova narození, kdy Marxova hvězda pořád ještě tála hodně vysoko (ač jsme mnozí její falešný svit už tehdy dobře viděli).

Dnešní den je třeba využít jako výzvu k přemýšlení o tom, k čemu mohou zdánlivě nevinné, na první pohled scientistně a akademicky vyslovované myšlenky ambiciózního, nesmírně pracovitého a cílevědomého intelektuála ve světě, který čeká na své radikální věrozvěsty, vést.

To říkám jako někdo, kdo prožil více než čtyři desetiletí svého života v politickém, ekonomickém a sociálním systému, který Marx svým dílem předurčil, propagoval a svou předstíranou vědeckostí v očích mnoha lidí legitimizoval. A jako někdo, kdo Marxe před téměř šedesáti lety povinně studoval.

Často se dostáváme do konfliktu s názorem Marxových věrných stoupenců, kteří jsou i dnes přesvědčeni, že Marx světu odevzdal skvělé myšlenky, ale že ty nebyly správně pochopeny, interpretovány a realizovány. Že by bylo jeho učení zneužito, zjednodušeno, ztrivializováno.

S tím zásadně nesouhlasím. Jeden významný myslitel kdysi řekl, že se síla jakéhokoli učení nejlépe projeví v jeho

trivializaci. Přesně to se – oprávněně – stalo Marxovi. Marx se stal ikonou socialismu a komunismu.

Jeho útok na kapitalismus a tržní ekonomiku předznamenal celé dvacáté století se všemi jeho ničivými ideologiemi a praktikami. A hrozí s překvapivě narůstající silou i ve století dvacátém prvním.

Marx kapitalismus a tržní ekonomiku odstranit chtěl, a navíc dobře věděl (a říkal to výslovně), že uskutečnění komunistického ideálu vyžaduje diktaturu proletariátu. Diktatura, byť ne proletariátu, byla po roce 1917 v Rusku a později v dalších zemích světa – s desítkami, ne-li stovkami miliónů obětí – zavedena. Marx k tomu přispěl výrazně.

Je známá jako aktivistická a intelektuály burcující teze, že myslitelé nesmějí svět pouze vykládat, ale že ho musí i měnit. To se mu skutečně podařilo. Komunistické diktatury dvacátého století od Marxe oddělit nelze, jakkoli by si to jeho dnešní stoupenci tolik přáli.

Postavení obřího Marxova pomníku, navíc financovaného stále ještě převážně komunistickou, Marxem inspirovanou Čínou, považují mnozí lidé nejen v jeho rodném Německu, ale i u nás za výsměch. Za výsměch dějinám, za výsměch obětem režimů, které vznikly na bázi Marxova učení, za výsměch dnešku.

Tento pomník je totiž produktem dneška, dneška, který svobodnou společnost a tržní ekonomiku opět odsouvá do pozadí. Je to i dnes prováděno v duchu Marxova učení, tentokrát převedeného do formy kulturního marxismu (nedaleko od Trevízu vzniklé frankfurtské školy Adorna, Horkheimera a Habermase).

Znovu se nám vrací – byť v nových podobách a pod novými prapory, tentokrát méně rudými, o to více zelenými a duhovými – revoluční utopismus, který kapitalismus dnešní doby považuje za stejné selhání, za jaké ho před sto padesáti lety, kdy dokončoval svůj *Das Kapital*, považoval Marx. Tento revoluční marxismus je i v současnosti naším zásadním nepřítelem.

Co zrodilo Marxe a tisíce či spíše milióny jeho následovníků? Byla to především nepokora před člověkem a lidskými dějinami. Tváří v tvář nespravedlnostem a nedokonalostem, kterých je v každé lidské společnosti dostatek, Marx a marxisté prosadili názor, že je nutné starý

Masarykův lid

svět zbourat a začít jakoby od nuly, jinak, nově, bez respektu k dosud vytvořenému, bez respektu k obřím společenskému dědictví, které je produktem minulých generací, bez pokusu navázat na minulost a spokojit se s dílčími, my ekonomové bychom řekli marginálními, změnami.

Marxismus vznikl jako plod nepochopení anebo nerespektování společenských zákonitostí a samotné lidské podstaty. Vznikl na bázi předpokladu, že jsou lidé v zásadě stejní, že jsou pouhou součástí celku, který může a musí být řízen shora, nikoli být evolučně utvářen na základě svobody a svobodného jednání každého jednotlivce.

Marxismus je třeba znát i dnes. Nepřetržitě vznikají nové, pro svobodu člověka nesmírně nebezpečné ideologie, které sice na první pohled nemají s původním marxismem nic společného, ale ve skutečnosti jsou budovány na stejném základě.

Proto nesmí být dnešní výročí oslavou Marxe a marxismu, ale varováním před ním. Musí být výzvou k zamyšlení a k otevření očí. A k „prokouknutí“ těch ideologií, které – ač si to leckdy nepřiznávají – z marxismu přímo či nepřímo, vědomě či nevědomě, vycházejí.

Je mimo veškeré chápání, že se dnešního odhalování Marxova pomníku účastní nejvyšší představitel Evropské unie. Pro řadu lidí je to překvapení a zklamání. Pro mne nikoliv. Pro mne je to přiznání vlivu, který Marx na náš dnešek a na progresivistický, téměř marxiánský projekt evropské integrace v jeho dnešní podobě Evropské unie má.

(Vystoupení v německém městě Trevír 4. 5. 2018)

Václav Klaus

ZE VZPOMÍNEK PAMĚTNÍKŮ

Z díla Ferdinanda Peroutky Budování státu vybíráme kapitolu, která popisuje utvoření Národního výboru, který zasedal a jednal od 13. července 1918.

BUDOVÁNÍ STÁTU: UTVOŘENÍ NÁRODNÍHO VÝBORU

Národní výbor vzniká, když všechny české strany přijaly a vstúpily si stanovisko, že s rakouskou stranou se nebude jednat. Proto je nezbytné uznat jej za orgán revoluční, revoluční nikoliv v onom přísném a starém významu slova, jenž praví, že revolucionářem je ten, kdo revoluci provádí násilím, nýbrž ve smyslu širším, mírnějším, modernějším; jeho cílem bylo zachovat a střezit duchovní neústupnost až do dne převratu, který, jak se čekalo, bude způsoben hlavně logikou dějin a silami vnějšími. Věřilo se, že ten den přijde po konečné ofenzívě Dohody, čekané na jaro 1919. Potom, věřilo se dále, poražené Rakousko bude kapitulovat, a chvíle ta nesmí překvapit národ nepřipravený. Bude třeba zvládnout první zmatek. Možná bude i třeba závěrečnou lehkou ranou způsobit pád staré, podryté budovy. Oddává se tedy Národní výbor jakémusi revolučně zabarvenému čekání na kapitulaci Rakouska. Ani nyní není úmysl zápas o svobodu vybojovat doma. Celkem správně se to pokládá za zbytečné vyzyvání obětí. Ví se, že pracují větší síly, než by mohl sebrat národ pod zraky úradů.

Hlavní význam Národního výboru byl v tom, že na místě kompromitovaného Českého svazu se tu utvořila instituce, která byla uznána za jediné zastupitelství českého národa pro rozhodné chvíle. Toto nejvyšší národní fórum dostává svrchované právo usnášet se o národních požadavcích. Dělá také takový pořádek v národních poměrech, aby požadavky byly jednotné a aby rakouská vláda si nemohla zahrávat s některými českými stranami proti druhým. Od radikálních so-

cialistů až po katolíky, kteří sotva stačili dosti rychle vyhladit všechny stopy věrnosti k dynastii ze svých rysů, vše se spojilo v této jednotné frontě. Nebylo prakticky nikoho, na koho by mohl apelovat, kdokoliv by se rozhodl vyjednávat s českým národem. Utvoření Národního výboru definitivně bere rakouské vládě jakéhokoliv partnera v Čechách, s nímž by bylo možno jednat o reformě říše. Národní výbor je plodem doby, která už nechce reformu. Chce samostatný český stát. Všechny strany svým účastenstvím v Národním výboru zavazují se chtít toto a nic jiného.

Když se začalo jednat o složení Národního výboru, ukázalo se, že svoboda není jedinou starostí politických stran. Byly ovládány také složitými a podrobnými starostmi, jak se co nejlépe vzájemně udržet na uzdě a jak mezi sebou tvořit rovnováhu. Žádná z nich nechtěla přejít do nových poměrů s oslabenou pozicí. Poněvadž nebylo možno řešit to volbami, stala se tato otázka předmětem zákulisního zápasu, který byl veden pokud možno diskrétně.

Bylo nutno nejdříve vyřídit námět, který do jednání přinesli někteří radikálnější socialisté. Ti nechtěli vidět ani jen národ, ani jen strany. V národě, pravili, existuje fronta socialistická a fronta měšťanská, a je třeba tuto skutečnost vyjádřit v poměru, který nebude nespravedlivý k proletariátu. Dr. Vrbenský promluvil o významu dělnictva v boji o samostatnost a jeho vzrůstající moci a navrhl, aby tyto okolnosti byly uznány tím způsobem, že socialisté budou mít v Národním výboru nejméně polovinu členů, nesocia-

Masarykův lid

listé nejvýše polovinu. Toto stanovisko však nepomáhali hájit ani sociální demokraté.

Když se odmítlo takto oficiálně uznat frontu socialistickou a občanskou, zbývalo nalézt poměr, jak rozdělit zastoupení na strany bez ohledu na to, k jakému názoru se hlásí ve věcech hospodářských. Východisko našel Švehla, který zde snad poprvé nabyl pověsti mistra v urovnávání situací obtížných, jež ho potom provázela. Zároveň se poprvé objevuje slovo klíč, kterému bylo souzeno později stát se železným principem vnitřní politiky a nabýt i truchlivé proslulosti. Švehla přesvědčil, že nelze objevit jiné měřítko pro sílu stran ve voličstvu, než je měřítko posledních voleb do říšské rady r. 1911; ačkoliv i toto měřítko ovšem je už zastaralé, je nezbytné se jím spokojit, poněvadž žádné jiné není dokonalejší ani nemá naději na obecné uznání. Za politickou stranu hodnou zastoupení má být uznána jen taková strana, která už v roce 1911 kandidovala a z odevzdaných hlasů dostala alespoň jedno procento. Švehlův návrh byl přijat.

Měly pak podle tohoto měřítka a s některými korekturami v Národním výboru strana sociálnědemokratická deset míst, agrární devět, státoprávní demokracie také devět, čeští socialisté čtyři, katolická strana čtyři, realisté jedno místo, a onomu stínu, který zbyl po staročesích, bylo přiznáno také jedno místo. Staročeský stín, reprezentovaný dr. Brabcem, brzy se však zřekl samostatného života a posílil pozici státoprávní demokracie.

Strany pečlivě dbaly, aby základní poměr nebyl porušen kooptacemi. Kooptovalo-li se, muselo se opět kooptovat ve stranickém poměru. Jen katolická strana byla pro svou minulost tak malomyslná, že snesla, když byla z toho vyloučena. Přibrání měli být do Národního výboru hlavně mužové se širokým významem, nebo proslavení podněcováním odboje. Katolická strana nebyla právě ve formě, aby mohla dokázat, že se to týká také některých jejích mužů.

Avšak s touto výjimkou ani zásluhy, ani národní význam nezakládaly u nikoho absolutní nárok, aby byl přibrán do Národního výboru, jestliže to ostatním stranám nebylo nějak kompenzováno. Neměla-li některá strana význačného spisovatele, jako byl třeba Jirásek a Machar, nepřišla do rozpaků a vymohla si, aby jí bylo přiděleno místo prostého poslance. Neboť bylo závazně umluveno, že kooptacemi nemá být rušen a změněn jednou už stanovený poměr sil. Má-li některá strana slavné muže, má je mít na svůj vlastní účet.

Zdá se, že socialisté měli ke kooptacím poněkud jiný poměr než strany občanské, mezi nimi zejména státoprávní demokracie. Bylo to dáno tou okolností, že většina populárních mužů se nehlásila tehdy do řad socialistických a že zejména mezi spisovateli, kteří se před rokem proslavili manifestem, bylo málo socialistů. Proto, když občanské strany původně navrhovaly, aby Národní výbor byl souhrnem všech národních sil, nejen politických, nýbrž také kulturních a hospodářských autorit, pocítili v tom socialisté nebezpečí pro svou pozici. Zejména o vedoucích mužích hospodářského života bylo známo, že nevyznávají socialistických zásad. Nejsnáze bylo státoprávní demokracii zastávat se zásady národního významu jakožto principu pro rozdělení míst v Národním výboru. Poněvadž v každém národě kultura nejdříve je pěstována složkou měšťanskou, jež má k tomu nejvíce času, peněz i vzdělání, a teprve potom

rozšiřuje se do vrstev nižších a proletářských, měla státoprávní demokracie předskok, pokud se týkalo mužů významných. Byli v ní soustředěni populární spisovatelé, nejnapadnější vlastenci, hospodářští kapitánové i vůdcové Sokola.

Socialisté nechtěli svolit, aby byli předstiženi tímto způsobem. Tvrdili, že Národní výbor musí být založen na politických stranách, má-li mít potřebnou autoritu, myslíce tím zajisté, že jinak by o jeho autoritě sami pochybovali. K vítězství jejich stanoviska nepochybně přispěla jednak nezbytnost, jednak vysoké mínění, jež také vůdce agrární strany Švehla měl o významu politických stran. Přijetím klíče z r. 1911 byl Národní výbor založen na stranách. To proto, že bylo těžko založit jej na něčem jiném, a i kdyby náhodou se podařilo objevit jinou možnost, většina stran by ji zamítla. I když máme sympatie k zasloužilým mužům a rádi bychom je povýšili všelikým způsobem, musíme uznat, že na politických stranách byl Národní výbor založen celkem nejsolidněji. Strany byly autoritativními organizacemi, jež národ měl a jen ony mohly vládnout a rozhodovat s nadějí, že to bude obecně uznáno. Ovšem, jestliže si někdo zvolí za předmět studia nadvládu stran v československé republice a přísné, často nesnášenlivé uplatňování principu stranického, bude se musit, pátraje po příčinách a vzniku tohoto politického mravu, vrátit až k založení Národního výboru. Tu poprvé byla dána stranám veškerá moc a poprvé bylo prohlášeno, že národ se zakládá na stranách, jako bylo později prohlašováno, že na stranách se zakládá stát a že vše, co pro strany se děje, pro stát se děje. Národní výbor daroval stranám dosažitelnou důležitost a všechen rozhodující vliv.

Jestě k jedné věci snad položil Národní výbor tradici. Později, při různých příležitostech, povstalo mnoho ohnivých sporů, patří-li poslanecký mandát jednotlivci, nebo straně, a nakonec bylo vždy rozhodnuto, že je majetkem strany. Nebyl tento názor psychologicky podporován už způsobem vzniku Národního výboru? Poněvadž rakouská vláda nevypisovala voleb, nezbylo než ponechat stranám, aby jmenovaly jako své zástupce, koho chtějí. Jsou tedy už první mandáty přijímány z rukou výkonných výborů, nikoliv z rukou lidu, a pokud šlo o fakta, nebylo sporu o tom, že je udílí strana. Je pravda, že byla doba revoluční, kdy je sotva možno postupovat jinak. Ale strany rády se vžily do tohoto názoru a držely se ho, i když revoluční doba přešla.

Ačkoliv se už v té době užívalo už programově a svědomitě užívalo jen slov národ československý, Národní výbor československý nebyl. Nezasedal v něm žádný Slovák. Snadné vysvětlení tohoto nedostatku je v teroru maďarské vlády, která by každého takového Slováka byla rychle odstranila.

13. července 1918 vykonala se první ustavující schůze Národního výboru.

Vydala svolání k národu:

„Z rozhodnutí politických stran,“ pravilo se v něm, „představujících jednotnou politickou vůli všeho našeho národa, vstupuje dnes v život Národní výbor československý.“

Ani v slavnostním svolání nebylo opomenuto upozornit na důležitou a nenahraditelnou roli politických stran. Potom se vyslovuje radikální a nekompromisní cíl:

Masarykův lid

„Bezměrná tíha doby a společná starost o další osudy národa našeho spojila nás v společný orgán všenárodní. Poslání Národního výboru jest dáno příkazem doby:

V soustavné práci shromažďovati, pořádati a vésti veliké duševní, morální a hmotné síly v národě k dosažení toho, co jest nejsvětějším, nezadatelným právem každého národa a co nemůže býti a nebude odpiráno také národu našemu: právo na sebeurčení v samostatném, demokratickém státě československém s vlastní správou, ve vlastním domě a pod vlastní svrchovaností!“

Toto prohlášení je svědectvím úplné harmonie mezi politikou domácí a zahraniční.

Čeští poslanci kladou si za cíl, který před rokem jim spisovatelé přikazovali si uložit. Ačkoliv lid neraduje se vždycky, když je politiky k tomu vyzýván, utvoření Národního výboru uvítal se sympatiemi, jež byly očekávány. Cíl této instituce vyhovoval jeho citění, které zradikalizovala perzekuce a válečná bída.

Ustavující schůze byla jednou z mála příležitostí, kdy se sešlo plénium Národního výboru. Osmatřicetičlenný sbor je příliš početný pro organizaci, která si ukládá revoluční cíle a musí se někdy rozhodovat rychle a tajně. Usoudilo se, že není možno předkládat každou věc debatám osmatřiceti lidí. Jednání o přidělení míst stranám ukázalo, že by debaty mohly se vyvinout směrem k nekonečnosti. Byla tedy výkonná moc odevzdána do rukou předsednictva, jež úřadovalo nepřetržitě. Plénium bylo k tomu, aby slavnostně a autoritativně rozhodovalo o cílech. Předsednictvu ponecháno, aby určovalo podrobnosti jednání.

Předsedou byl zvolen dr. Karel Kramář, místopředseda Antonín Švehla a Václav Klofáč, jednatelem dr. František Soukup. Volba předsedy nebyla provedena z hlediska stranického. Dr. Karlem Kramářem byl postaven v čelo Národního výboru symbol. Jestliže Rakousko odsoudilo tohoto muže k smrti, budiž ukázáno, že takový rozsudek je v očích národa ctí a kvalifikací. Stál téměř už pod šibenicí pro nic jiného než proto, že byl Čech a Slovan. Osoba s takovými osudy byla obzvláště vhodná, aby si v ní národ ztělesnil své vlastní utrpení a obdařil ji takovou popularitou, s níž žádná jiná domácí popularita nemohla být měřena. Stín šibenice, nejdříve pochmurný, zakládal nyní nejspornější nárok na slávu. Vyplnilo se, co dr. Kramář napsal r. 1915, po svém zatčení rakouskému císaři:

„Pokládáme-li někoho politicky za nebezpečného, strážme se především udělati z něho mučedníka. Malého, ale hlavně velkého...Tímto způsobem vytváří si státní moc odpůrce, kteří ve svém utrpení mají takové kouzlo, které dlouho, dlouho nevybledne a je nepřemožitelné, jmenovitě ve svém působení na široké vrstvy.“

Národní výbor má nyní také konati práci, kterou dříve vykonávala jen spiklenecká organizace Mafie. Činí administrativní přípravy na budoucí stát. Převzetí moci má být předem organizováno, nebezpečí chaosu už nyní odvráceno. Ve všech krajích zřizuje Národní výbor důvěrné organizace z lidí, pokládaných za odhodlané. Organizují se Národní výbory, které mají zpracovat zemi a vystoupit potom jako představitelé nové moci. Předem se řeší problém dopravní a zajišťuje se věrnost dopravních orgánů. Sepisují se úředníci, kteří mají být převzati novým státem a jedná se s nimi. Činí se také pokusy, celkem slabé, o organizaci vojska. Úlohou

byl pověřen dr. Scheiner, u něhož jakožto náčelníka Sokola se předpokládalo, že nejspíše bude mít k tomu nadání. Scheiner získává některé důstojníky a opatřuje i nepatrné množství zbraní. Jádrem tohoto revolučního vojska má být Sokolstvo. Ale tyto vojenské přípravy nedějí se s takovou energií, která by dosvědčila, že vojenská akce je pokládána za rozhodující. Větší víra byla v pokrok dějin. Proto přípravy administrativní dějí se pronikavěji než vojenské. Aby Národní výbor měl peníze k provedení všech úkolů, stanovil národní daň, vybíranou od měst a okresů. To se dělo prostřednictvím Svazu českých měst a Svazu českých okresů.

Národní výbor připravoval už také první zákony a hospodářská a finanční nařízení, jež bude třeba vydat. Vypracován byl zejména jeden celkový zákon politický a jeden zákon hospodářský. Tím se zabývala Mafie už od dubna. Hlavním autorem politického návrhu byl dr. Pantůček, vysoký justiční úředník ve Vídni. Tu se mluví o budoucí „říši české“; mluvit přímo o republice nepokládali se domácí politikové za oprávněny, nevědouce, zda Národní rada v Paříži se nějak nezavázala Dohodě stran státní formy. Určuje se však, že tato říše česká provede důležité demokratické reformy: zruší šlechtu, rozdělí její pozemkový majetek, moderním způsobem zreformuje poměr mezi dělníky a podnikateli, rozšíří volební právo na vrstvy, jež dosud z práva toho byla vyloučeny.

Návrh zákona hospodářského byl zpracován pod vedením dr. Preisse, ředitele největší české banky. V tomto programu je stanoveno co nejdříve odpoutat měnu nového státu od měny rakousko-uherské. Probleskuje již nápad okolkovat za tím účelem bankovky. Předvídá se, že nebude možno vstoupit hned do hospodářské svobody a že bude nutno podržet dalekosáhle vázané hospodářství; luxusní dovoz a ochuzovací dovoz musí být zamezeny. Ceny budou kontrolovány. Hospodářský zákon se také zabývá vztahy mezi dělníky a majiteli výrobních prostředků. Pokládalo se za nezbytné, aby byly regulovány ve smyslu hospodářské demokracie, ačkoliv přímo na socializační se nepomýšlelo. Nový stát nemá mít proti sobě nespokojenost dělnictva. Má být zřízen zvláštní mzdový úřad, ve kterém budou spolurozhodovat dělnické odborové organizace. Uhelné doly převezme vláda do své správy, ukáže-li se toho potřeba, čímž se miní potřeba nacionální. Má být zřízen poradní sbor pro hospodářské otázky. Jak patrně, nepřipravuje se republika socialistická. Kromě velkostatků nemá být žádný jiný majetek oťesen.

Tyto plány, hotové už počátkem září, nebyly vypracovány nadarmo. První vláda jednala v jejich intencích. Také Rašín, jako finanční ministr držel se jejich hlavních zásad.

Programy tyto nelze pokládat většinou za dílo komisi Národního výboru. Už před ním pracovala na nich Mafie a návrh politického a finančního zákona je více práce její. Nerozešla se, když vznikl Národní výbor. Pokud se týká zmíněných plánů, Národní výbor vlastně jen převzal, co Mafie vypracovala. Rašín jednou napsal, že v Národním výboru se více stranicky politizovalo, a měl-li připravený politický a hospodářský zákon být dokončený, musilo se s tím jít do Mafie.

Ferdinand Peroutka

Masarykův lid

3 ARCHIVU

Otiskujeme oběžník Ústředního akčního výboru Národní fronty z 8. března 1948, v němž generální tajemník ÚAVNF Alexej Čepička ukládá všem stupňům akčních výborů, jak mají pořizovat seznamy těch lidí, kteří se stavěli nepřátelsky k zřizování akčních výborů.

Akční výbory Národní fronty prováděly čistky nepohodlných vedoucích pracovníků a zaměstnanců, kteří nebyli loajální ke komunistickému režimu. K jejich založení vyzval Klement Gottwald v únorových dnech 1948 během svého vystoupení na Staroměstském náměstí. Ustavily se ve dnech 24. až 26. února ve všech obcích, městech, institucích, na závodech, v organizacích, ve školách. Prováděly „očistu“ ve státní správě, justici, armádě, bezpečnosti. Lidem, kteří se neztotožnili s novým režimem, znemožnily výkon povolání, vysokoškolské vyloučily ze studií apod. Akční výbory byly nátlakovým prostředkem k převzetí moci.

ÚSTŘEDNÍ AKČNÍ VÝBOR NÁRODNÍ FRONTY.

Generální sekretariát

Oběžník č. 1/48

V Praze dne 8. března 1948

Všem krajským, okresním a místním
akčním výborům Národní fronty.

D ě ř n ě .

Akční výbory NF vzešly z vůle lidu jako pevná hráz proti záměrnému
nástupu živlů, jež se lidu zpronevěřily.

Akčním výborům NF jako orgánům svrchovaného lidu náleží veškerá váž-
nost pro jejich ráznou očištnou činnost i pro jejich další úkoly
budovatelské v novém zřízení opravdu lidově demokratickém.

Není bez významu zaznamenat z nedávno minulých dnů zkušenosti, jak
se jednotlivé složky národa stavěly k akčním výborům.

Ústřední akční výbor NF proto žádá, abyste mu obratem oznámili
všechny osoby, jež se v době utváření akčních výborů v zemích, okre-
sech, městech i vesnicích stavěly nepřátelsky proti zřizování
akčních výborů, bránily jejich ustavení, vyjadřovaly se o nich han-
livě a urážlivě, zakročovaly násilně či výhružně proti jednotlivým
členům akčních výborů pro tuto jejich funkci, vylučovaly je ze stran
NF a pod.

Seznam těchto osob pořádně uveďte s těmito údaji /rubrikami/:

- 1/ pořadové číslo,
- 2/ příjmení a jméno,
- 3/ datum a místo narození,
- 4/ zaměstnání /podrobnější označení posledního místa zaměstnání
v úřadě, závodě či jinde/,
- 5/ bydliště,
- 6/ stručné a věcné označení důvodů, proč byla každá z těchto osob
pojata do seznamu,
- 7/ poznámka.

V seznamech vyznačte zvlášť /zatržením červenou tužkou u pořadových
čísel/ významnější osoby, aby se takové osoby znovu nedostaly na
nějaká významná místa našeho veřejného a hospodářského života.

Seznam v obou vyhotoveních nám pošlete s tímto uvedením našeho čísla
jednacího v úvodní řádce:

" Sborník k čís. oběžníku 1/1948, věc: AV. - nspacání "

jako d ě ř n ě nejpozději do 20. března 1948 na adresu gene-
rální sekretariát ÚAV, Praha I, Valentinská 1.

Ústřední akční výbor Národní fronty
generální sekretariát

Dr. Alexej Čepička, v.r.

KNIHY, KTERÉ NÁS ZAJÍMAJÍ

Recenze o dvou nových knihách

JAN DRÁBEK: DVA ŽIVOTY VLADIMÍRA KRAJINY vyd. Toužimský Moravec, 2016

Jméno Vladimíra Krajiny je v široké veřejnosti téměř pozapomenuto, ačkoliv za druhé světové války patřil mezi přední účastníky podzemního protinacistického odboje. Se svými spolupracovníky vyslal spojencům na pětadvacet tisíc tajných zpráv, z nichž některé byly zásadního významu. Gestapo ho dopadlo 31. března 1943, následovala Pankrác, Malá pevnost v Terezíně, osobně jej vyslýchal K. H. Frank, koncem války byl převezen na Jenerálku.

Po válce se nevrátil ke svému vysokoškolskému oboru (na UK se 1933 habilitoval v systematické botanice a rostlinné ekologii), ale angažoval se politicky jako generální tajemník národněsocialistické strany, kdy se dostával do ostrých střetů s KSČ, takže v únorových dnech 1948 byl zatčen, ale pravděpodobně prezidentovým zásahem byl propuštěn a podařilo se mu přes Šumavu utéci na Západ. Takto vypadal první z dvou životů Vladimíra Krajiny, který Jan Drábek vylíčil ve své knize.

Jan Drábek je synem Jaroslava Drábka, jenž jako generální prokurátor figuroval v soudu s K. H. Frankem. Jaroslav Drábek přivedl Krajinu do odboje a jejich cesty se propojily i v exilu, protože obě rodiny zvolily po únoru útěk za hranice. Proto se Jan Drábek v líčení první etapy Krajinyho života opírá i o některé vzpomínky svého otce. Nezatažuje svůj výklad nějakými podrobnostmi, které poskytuje kniha Vladimíra Krajiny Vysoká hra, Vzpomínky.

(Na vysvětlenou uvádím, že Krajina sám sestavil tyto rozsáhlé vzpomínky, bezmála 4 000 strojopisných stran, které po změně režimu byly přivezeny do republiky a v upraveném výboru pod názvem „Vysoká hra“ vyšly v Klubu dr. Milady Horákové. Krajina tu podrobně vylíčil peripetie své zpravodajské činnosti, dopadení, věznění atd.)

V druhé části své knihy Jan Drábek popisuje druhý Krajinyho život, který se odehrál v exilu, kdy s rodinou zakotvil v kanadském Vancouveru. Tady se vrátil ke svému původnímu vědeckému oboru. Působil tu jako vysokoškolský profesor, respektovaný odborník, který dokázal prosadit zákon o ekologických rezervacích. Inicioval vyhlášení přes sto chráněných přírodních rezervací. Ale i tady si našel čas na angažmá v československém exilu. Dočkal se změny režimu, po 42 letech přijel do vlasti, kde obdržel nejvyšší státní vyznamenání, Řád bílého lva.

Z Drábkovy knihy je zřejmé, že byl s Krajinyhoými v osobním kontaktu, a že leccos z toho co líčí, je založeno na jeho vlastním zážitku. Za velmi přínosné považuji, že kniha je doplněna velkým množstvím fotografické dokumentace, která se týká nejen Krajinyho odbojové činnosti, ale také jeho života v Kanadě.

Osobnost Vladimíra Krajiny by se v našem povědomí měla oživit. Tomu by mohla napomoci i Drábkova kniha.

MILAN SYRUČEK: OSUD VELKÉHO MUŽE NA POZADÍ DĚJIN FRANCIE

vyd. Grada Publishing, 2016

V roce 2016 uplynulo sto let od Mitterrandova narození a osmdesát let od jeho úmrtí. Tato výročí jsou vhodným podnětem přiblížit osobnost Françoise Mitterranda, který jako prezident stál v čele Francie čtrnáct let, a učinit tak na pozadí tehdejší francouzské politické scény a tamního veřejného i společenského života.

Autor, Milan Syruček, který zná francouzské prostředí, se Mitterrandem zabývá podruhé, poprvé tak učinil už před dvaadvaceti lety, kdy v roce 1996 vydal knihu *Růže pro prezidenta*.

Mitterrand ho poutá nejen jako předseda francouzské socialistické strany a jako odpůrce a sok generála de Gaulla, ale přitahuje ho i jako člověk, v jehož životě je leccos nejasného, co zůstává neobjasněno a co životopisec dráždí a zneklidňuje, a touží dohledat se odpovědi na tyto otázky. To se týká jak Mitterrandova původu, rodu a příbuzenských vazeb, tak jeho válečného období a angažmá v odboji, či naopak v kolaboraci (vichista odbojář), jeho politického vývoje od pravice do čela socialistické strany. Otazníky jsou i nad jeho rodinným životem (než sám přiznal nemanželskou dceru), jeho skrývání těžké nemoci až po konec života, kdy zůstává otázkou, zda jeho odchod byl přirozený, nebo naopak vyžádaný. O některých událostech jeho života existují různé verze, takže pochybnosti, jak to bylo, přetrvávají.

O koncepci knihy je třeba podotknout, že Mitterrandův životopis je podán v chronologickém sledu, avšak je prokládán exkurzy z oblastí, o nichž se autor domnívá, že českému čtenáři mají být vysvětleny. To se týká školství, francouzského odboje, alžírské problematiky, stylu generála de Gaulla, jeho vztahu k francouzským zajatcům, moci jaderné síly, jak Francouzi sami na sebe pohlížejí, co říci o francouzských ženách, tajemství Elysejského paláce apod.

Milan Syruček jako zkušený autor literatury faktu ví, jak s fakty pracovat, jak odkrývat to, co lze označit za skrytou tvář popisované osobnosti. Jeho kniha je poutavé čtení, které čtenáři poskytuje vedle Mitterrandova detailně a plasticky prokresleného portrétu barvitou paletu francouzského kulturního a společenského života.

V takto koncipované knize nemůže chybět pasáž o Mitterrandových cestách do Prahy, o jeho proslulé snídani s disidenty, o jeho rozhovoru s Husákem, i o jeho poslední návštěvě po změně režimu 1993. (Dokládá to i obrazová příloha).

Syručkova kniha vypovídá o velké péči, s níž ji připravil, ale také o jeho velkém zaujetí nejen pro osobnost, kterou se zabývá, ale vůbec pro francouzské prostředí, které je mu blízké.

Zora Dvořáková

LETOŠNÍ SOUTĚŽ O CENU MIROSLAVA IVANOVA ZA DÍLO LITERATURY FAKTU

Více než šedesát děl literatury faktu zaslaných do letošního hodnocení poroty svědčí nesporně o stále rostoucím počtu tvůrců tohoto literárního žánru. Dokladem mého tvrzení jsou ceny, prémie i čestná uznání udělené autorům na knižním veletrhu 11. května 2018.

Díla literatury faktu převažují také ve výběru četby v knihovnách i při nákupu v knihkupectvích. Je to pro mne důkaz stále prohloubenější snahy o orientaci člověka ve světě a o hledání pevného místa v něm.

Šedesát děl, jak jistě pochopíte, nebylo pro porotu snadným oříškem k rozlousknutí.

V dnešním zamyšlení se pokusím o přiblížení tematiky, jinak řečeno sémantického pole některých z nich. Čtenář sám pozná jak šíři zobrazovaných faktů, tak i hodnotu vybraných děl. Některé publikace byly spíše pracemi odbornými a jiné zase nesplňovaly požadavky kladené na literaturu faktu, byly proto odloženy. I tak ovšem nemohu zde uvést všechny, jež hodnoceny byly. Provedu tedy jen určitý výběr.

Čtenáře bezesporu přiláká tematika vztahu tajené lásky T. G. Masaryka k moravské spisovatelce Oldře Sedlmayerové (1884 – 1954), jak ji ztvárnil Petr Zídek v díle

Masarykův lid

Utajená láska prezidenta Masaryka (nakl. Universum 2017).

Autor ve svém úvodním slovu píše, že tato moravská kulturní pracovnice a spisovatelka byla více než pět let spojena milostným poutem s mužem, považovaného právem za největší osobnost moderních českých dějin. Čtenář pozná, že to nebyl jen přechodný milostný román. Masaryk z ní v letech 1928–1933 učinil svoji důvěrníci a spolupracovníci. A ženu milenkou.

Kniha je nasycena bohatstvím informací, autor toho o tématu hodně ví. Však také na 391 stranách je co vyprávět. A Petr Židek to umí, zajímavě, živě a proniknutí k niternému prožívání jeho postav je přesvědčivé. Součástí knihy jsou Oldřiny i Masarykovy dopisy. Před námi je tak ojedinělá práce o lásce i o posmutnělém Oldřině závěru života. Čtenář si sám odpoví na otázku, zda je vhodné „bořit“ asketicky cizelovaný obraz důstojného prvního prezidenta, nebo ho poznat jako opravdového a dokonalého muže, blízkého lidem. Kniha byla odměněna cenou Miroslava Ivanova.

Pozornost čtenářů jistě přitáhne čtyřsvazkové dílo **Vědci, vynálezci a podnikatelé v českých zemích** vydané v nakladatelství Jonathan Livingstone v roce 2017. Setkají se zde s významnými osobnostmi proniknuvšími do evropského, dokonce i světového povědomí. Rozsáhle komponovaný projekt je zacílen především na mladé čtenáře a na povzbuzení jejich zájmu o vědu a techniku, také i podnikání, má tedy cíl i praktický. Máme před sebou velký soubor různých autorů.

Považoval bych takřka za přečin, kdyby se v soutěži neobjevila díla sondující literární osobnosti a také publikace zaměřující svoji pozornost na děje historické. První oblast zastupuje kniha Dalibora Váchy **Srdce tak bohaté na život, Rudolf Medek a jeho doba** z nakladatelství Epoque, Praha 2017. Publikace se ponořuje do Medkova života, tvorby (především poezie), oživuje jeho činnost v legiích, posléze i po návratu do samostatné republiky.

Kniha vychází z pečlivého studia faktů, dospívá k promyšleně samostatným závěrům, je zdařile komponována jako ucelený portrét osobnosti.

Historii, ať blízkou nebo vzdálenější, si vzali na mušku mnozí tvůrci literatury faktu.

Nejblíže bude naší pozornosti nakloněna kniha **Adolf Kolínský – Český dozorce ve službách gestapa**, vydaná v nakladatelství ACADEMIA. Vytvořil ji Jaroslav Nečas, jeden z autorů do 39 let, tedy z těch mladších. Navazuje na proslulou Fučíkovu Reportáž psanou na oprátce. Po válce byl vězeňský dozorce Kolínský komunistickou stranou veleben a oslavován jako člověk pomáhající politickým vězňům, zejména Juliu Fučíkovi tím, že mu donášel toaletní papír, na který mohl Fučík psát útržky své Reportáže. Pak je vynášen z vězení a porůznu ukrýval. Poprvé je pozornost zaměřena na jeho poválečné osudy i na „vděčnost“ komunistů i Fučíkovy manželky Gusty Fučíkové. Nasyceno novými poznatky. Nesporně zaujme.

Do květnových dnů 1945 a osvobození Prahy sáhl Pavel Žáček v publikaci **Vlasovci v Praze**, vydané také v nakladatelství ACADEMIA, Praha 2017. Přináší dokladový materiál o boji vojsk generála Vlasova a jeho generálmajora Buňačenka. Má dokumentární charakter a poskytuje poznání celistvého obrazu bojů v Praze. Přináší informace dosud v úplnosti nepublikované.

Radka Kubelková rozšířila poznatky o osobnosti dr. Edvarda Beneše v publikaci **Edvard Beneš mezi Londýnem a Moskvou** (Epoque, Praha 2017). Prostudovala podrobně období druhé světové války a význam a důsledky Benešovy politiky v té době.

Jaroslav Hojdar vydal v nakladatelství Grada, Praha 2017 knihu **Otto Katz – André Simone očima své manželky Ilsy**. Vychází z jejich poznatků a tíživých drásavých subjektivních prožitků a doplňuje tak naše znalosti o „protistátním spikleneckém centru – Slánský a spol.“, přináší nové poznatky a vzpomínky na nevinné oběti a na manželovu popravu. Kniha o běsnění doby a o nespoutaném bezpráví. Rozhodovala Komunistická strana a veliký Stalin. VŠICHNI SE MUSELI PROHLÁŠENÍ O SVÉ VINĚ NAUČIT a snad v jakémsi šíleném stavu všemu i nakonec uvěřili. A nejen oni. Vymknuta ze svých kloubů doba šílí, jak řekl Shakespeare.

Nepochybují o tom, že čtenáři rádi sáhnou po knize Jiřího Skoupého **Šofér, který změnil dějiny – Za volantem vstříc atentátu v Sarajevu** (vydala Mladá fronta, Národní technické muzeum Praha 2017).

Mohu ji pochválit i za krásný vzhled, ilustrace, papír a na prvním místě za obsah. Hezká kniha je to. Čtenář nebude litovat, že po ní sáhl. Atentát na Františka Ferdinanda d'Este nazíráme jinak, než jsme byli zvyklí: z pohledu řidiče vezoucího následníka trůnu a jeho choť na smrt v Sarajevu. Střídají se různé pohledy zúčastněných osobností, především hraběte Harracha a jeho zaměstnance řidiče Leopolda Lojky.

Lojkovy životní osudy jsou pak sledovány až do poměrně smutného konce jeho života.

Zájemci o život vážených a důležitých, také slavných lidí a o jejich místě pobytu, o domy s nimi spojené, převážnou v Praze, jistě přivítají hezké a příjemné vyprávění Blanky Kovaříkové **Příběhy domů slavných a zapomenutých** (vydalo nakl. Brána, Praha 2017). Publikace navazuje na dřívější knihy s podobným tématem (Nové příběhy domů slavných).

Na závěr dnešního seznamu nových děl uvedu ještě velmi pečlivě propracované dílo Mgr. Michala Macháčka **Gustáv Husák**, vydané v nakladatelství Vyšehrad, Praha 2017. Je před nás postaven nejen obraz Husákovy života, ale především dosah jeho činnosti. A to vše kriticky objektivně. Odměněno cenou.

Jsem přesvědčen, že naše čtenáře jistě zaujme hlubší pohled na některou z vybraných knih. Těším se na příště.

Jaromír Adlt

JAZYKOVÝ SLOUPEK

NÁŠ ŽIVOT S PŘIROVNÁNÍM

Za černým oknem jako ohnivá saň letěly dozadu velké oranžové jiskry ... v modrém soumraku, kdy se až k Antibskému mysu rozplývajícímu se na západě jako popelavý přízrak roztáhla jako prohnutý řetěz démantů nespočetná světla pobřeží ... (Ivan Bunin, Heinrich, povídka).

Umění, a to vrcholné. Dokonalost vyjádření. Barevný obraz. Vystupňované vnímání skutečnosti.

Umělce stylu Bunina jsem vybral s jasně vyhraněným cílem: ukázat slovní názornost uchvacující svým stylem. Skutečnost jako obraz. Až omamně zalévavý barvou text umělecké prózy.

U Bunina (ruský spisovatel, básník a dramatik, o němž K. Paustovskij prohlásil, že jeho jazyk jde od uměřené výstižnosti až k intonaci úžasné měkčnosti, od lehkého kroku k rachotu hromu) hraje nezastupitelnou roli přirovnání, originální a tvořivě umělecké. Ono přibližuje skutečnost jako tvůrčí štětec malířův. Vábí a omamuje. Přitahuje ke sdělení.

Takové příklady rozhazují své obrazy v zájmu umělecké organizace díla.

Jako protiklad (opozitum) k Buninovi obohatím svůj text vyjádřením zaútočivším na mě z televizního pořadu. Také přirovnání: „chováš se jako svině“.

Druhé přirovnání bez jakékoliv originality, žádné umění, ale spíše silný účinek vyplývající z úmyslné hrubosti. Expresivní sdělení padající jako kámen na přirovnávanou osobu. Naprosto nic tvůrčího, originálního, překvapujícího, takový přírůbek použije někdy v rozhorlenosti, rozvrácenosti citů leckdo z nás v určité situaci. Významná je ovšem situace, kdy se to řekne. A za jakých okolností. A také komu.

Přirovnání mě přivábilo při četbě až podmanivé prózy. Přivedla mě k napsání tohoto článku. Druhé jsem překvapeně vnímal v pořadu televize.

Zahloubal jsem se proto nad výskytem a častostí takových vyjádření. Stále mě něco ponoukalo k hlubšímu ponoru do studia toho jevu. A vyzvěděl jsem, že mnohá přirovnání jsou hotová, lexikalizovaná, nemusíme si je tvořit, pokukují na nás za rohem. Někdy s něžným pohlažením, jindy se sukovitou holí, hrubostí, urážkou. Ale žijí mezi námi, docela robustně, sy-

rově. A slouží nám bez nároků jako prostředek opisného vyjádření.

A i naše řeč se tak stává expresivnější, navozující pohlazení, něžnost, podání ruky. Ruku v ruce ovšem jde i její zhrublost, až vulgarizace.

Co je vlastně na přirovnání obohacujícího a mimořádného? Co je jeho podstatou (čili „jak se to dělá?“). Takový kuchařský recept z jazykové stylistické kuchyně: vezmeme jednu představu (věc, člověk, předmět – odborně komparandum – představa přirovnávaná) a za použití tzv. komparátoru (jako ji srovnáme s jinou (komparátum – představa přirovnávaná)).

Čteme tedy: „Jiskry letěly jako ohnivá, popelavá saň.“

Dva členy v přirovnání jsou zcela jasné: jiskry a saň. Spojeny slovem jako. Zdánlivě vše! Není to ale vše. Žije tu ještě třetí srovnávací znak (odborně tertium comparationis) spojující obě představy: tedy oranžové jiskry a ohnivou saň.

Co spojuje jiskry a saň? Tím spojujícím znakem (tertium comparationis) je neobvyklost, hrůznost, děs, vzrušení, asociace s děsivými postavami pohádek, nebezpečí.

Také lexikalizovaná přirovnání (často námi užívaná, hotová jak formálně, tak významově, netvoříme je, pouze přejímáme z bohaté slovní zásoby) jsou takto tvořena.

Jistě vás napadne otázka, co se čemu v takových případech přirovnává. Třeba člověk se chová jako prase. Co je spojuje, který je ten třetí srovnávací znak, ono tertium comparationis. Zkušenost říká: Nevychovanost, ukoptěnost, rocháň se ve špíně, špinavost v jednání, v myšlení a ještě celá řada konotací. Cíl: urážka, hrubost, někdy pravda, jindy zamýšlená, úmyslně zraňující hrubost.

Osvětlil jsem tu tajemství přirovnání jako jeden z obohacujících způsobů opisného (i obrazného) pojmenování. Nepokládám to za zbytečné, takové a ještě mnohé poklady jazyka nás až marnivě obdarovávají.

Nyní se už jen omezím na několik příkladů. Je zajímavé, které jsou druhé členy přirovnání: kdo a co se

Masarykův lid

k čemu přirovnává. Těch přirovnávajících představ je ohromující množství. Ztajené významy.

Samozřejmě, a to víte všichni, přirovnáváme ke z v í ř a t ů m: jako jelen v říji (divokost při říji, rychlost, žár), jako vůl (hloupost, tupost), medvěd (neohrabanost), podobně kočka (mrštnost, mazlivost, někdy vilnost), želva (pomalost), řval jako lev (hrůznost, hlasitost, zvýšená divokost křiku), nevinná jako anděl (nevinnost, čistota, někdy panenskost), jako slon v porcelánu (neohrabanost, nemrštnost, neohebnost), řve jako jako kráva (ohlušující projev, intenzita projevu), je na mě jako pes (hrubý, někdy vztekly).

Jindy je druhý člen zastoupen p t á k y, pak zase h m y z e m (jako když do vrabců střílí, dámy štěbetaly jako husy, přilípl se na něj jako štenice, leze jako šváb). Dále následují b á j n é b y t o s t i: víla, čert, ďábel, vodník, bůh (líbaš jako bůh).

Největší frekvenci mají v druhém členu k o n k r é t n í p ř e d m ě t y (sedět jako pecka, být jako štoudev,

jako kadečka, jako tágo, jako palice, jako skála, jako hora, jako karafiát, jako broskev – o krásné dívce). Často p r o s t o r (žít jako v pekle, jako v ráji). Také ž i v l y (pálí to jako oheň), a t m o s f é r i c k é j e v y (jako hrom, jako blesk). Konkrétní předměty v druhém členu přirovnání tvoří asi 40 procent, zvířata asi 30, ostatní pak celkem 30 procent.

Přeji vám, milí čtenáři, abyste nemuseli často hodnotit záporně (ti kluci nahoře řvou jako koně), nebyli donuceni vyhrožovat (nesahej na to, nebo tě roztrhnu jako hada), nemuseli zesilovat význam (vždyť to jídlo je jako led, je tady jako v márnici).

Snad se mi podařilo obohatit vás štědrostí milé řeči mateřské házející vám voňavé kytice slovních obrazů nejen v plodech umělecké tvorby, ale v běžné komunikaci.

Jaromír Adlt

VZPOMÍNÁME

Se souhlasem autora Pavla Hlaváče otiskujeme z jeho studie „František Kopecký, muž určený k likvidaci“ pasáž, v níž cituje z paměti samého Františka Kopeckého.

František Kopecký (1923–1997) patřil mezi zakladatele Klubu Milady Horákové a byl jeho prvním předsedou. K jeho pamětem se v dalším čísle Masarykova lidu ještě vrátíme.

FRANTIŠEK KOPECKÝ

Ve Františku Kopeckém jsem poznal vzácného člověka, věrného, moudrého a obětavého bratra. Potom již brzy, jak jste vy starší zažili a jak se vy mladší dočítáte, se hodně věcí docela dost a podstatně změnilo. Změnily se i možnosti veřejného působení bratra Františka. Byl zvolen starostou ve svém bydlišti v obci Řitka pod Cukrákem. Angažoval se v polistopadové Konfederaci politických vězňů.

Bratr František Kopecký byl jedním ze zakladatelů Klubu Milady Horákové a také jeho prvním předsedou. V roce 1993 oslovil Klub a dnes oslovuje i nás.

Vyprávění bratra Františka Kopeckého o počátcích Klubu Milady Horákové, o svém životě, o své rodině, o svém věznění, o práci a o své službě sboru ČCE ve Hvozdnici:

Jméno dr. Milady Horákové dnešní mladé lidi moc neoslovuje. Nebyla ani populární zpěvačkou, ani hvězdou filmového plátna. Někteří si po chvíli uvědomují, že to byla asi ta žena, co byla za komunistů popravena. A přece je to orientační osobnost. Myslím, že ji lze právem zařadit mezi největší osobnosti českých novodobých dějin. Právnička, která v práci pro vlast, pro svobodu národa dvakrát riskovala svůj

Masarykův lid

život. Jednou ji k trestu smrti odsoudili fašisté za války, ale nepopravili, podruhé komunisté, kteří ji popravili. Nic jim nevadilo popravit ženu, – matku šestnáctileté dcery – jen z politických důvodů. V souvislosti s tímto procesem (byla poslankyní do února 1948 za národní socialisty) bylo zatčeno více než sedm tisíc funkcionářů okresních a krajských bývalé národněsocialistické strany. I v navazujících procesech bylo několik poprav a tresty nad 10 roků. Vraceli jsme se z vězení až v letech 1960 – 1964. Vyprávím to na vysvětlení, proč se náš Klub ozdobil jménem Dr. Milady Horákové. Zlomit člověka nebylo pro státní moc nic těžkého, ale Miladu Horákovou nezlomili. Myšlenka na její statečnost, její oddanost pravdě, právu a spravedlnosti, posilovala mnohé právě v mezních situacích života. Její "život v pravdě" nám byl příkladem. V tom smyslu je Milada Horáková osobností orientační i dnes. Televizní pořad mladého režiséra Jana Mudry (1990) o této vzácné ženě si zaslouží, aby byl alespoň jednou za rok opakován, aby lidé pochopili, že pro svobodu člověka a národa stojí za to položit i život a z minulosti se učit pro budoucnost, aby se to, co jsme prožili, už nikdy neopakovalo. Paní Rosewiltová to vyjádřila po popravě velmi pěkně: "Když si uvědomujeme život dr. M. Horákové, musíme být hrdy na to, že taková žena žila. Její život i smrt budou znamenat mnoho nejen pro její zemi, ale pro všechny země, které bojují za svobodu. Poznají, že věci, které mají cenu života i smrti, stojí za to, aby každý za ně den ode dne bojoval."

Když jsme se vrátili z vězení, scházeli jsme se s přímými účastníky toho neblahého procesu: dr. Nestávalem, Přeučilem, Hejdou, Račanským, Dlouhým. Postupně nebo občas přicházeli i další. Scházeli jsme se ve veřejných místnostech, aby nás nikdo nemohl obvinít z ilegální činnosti. Později přicházel také dr. Prokop Drtina, František Matouš a další. A to se utužovalo naše přátelství ukované společným osudem, prověřené společně prožitými roky ve věznicích a pracovních táborech. Bylo to jen jedenkrát za měsíc, ale všichni jsme se těšili. Vyměňovali jsme si samizdaty, které někteří z nás tvořili, informovali o situaci a rozcházeli se potěšení vědomím krásného přátelství ... jak to říká Březina v básni *Je sladko žít*:

"Pro chvíle, v nichž lidské srdce nalezne bratrské porozumění, je sladko žít."

A tak to je historie vzniku KMH, který se po r. 1989 legalizoval a připojily se k němu stovky bratří a sester z různých krajů a okresů – ne proto, abychom jenom vzpomínali, ale abychom pomohli rodící se demokracii.

Vyprávěním o Klubu jsem už naznačil i bohatost svého života. Můj život byl totiž bohatý právě přátel-

stvím "pěkných lidí". Masaryk říkával o těch, kterých si vážil, "to je pěkný člověk".

Dětství jsem prožil v Košicích, kde jsem se i narodil. Otec, rodák z Českomoravské vrchoviny, byl jako italský domobranec demobilizován v Košicích, kde si našel zaměstnání u dráhy. Maminka zase přišla do Košic se svými rodiči z Vídně na výzvu vlády, aby vídeňští Češi přišli pomoci upevňovat rodící se stát. Děda, veliký vlastenec a sociální demokrat, opustil ve Vídni svou truhlářskou živnost a v Košicích pracoval v dílnách ČSD. Košice byly tehdy město, kde vedle Slováků žili početní Maďaři, Židé, Němci a po válce se vytvářela i početná kolonie Čechů, kteří pracovali na dráze, poště, u policie, jako učitelé atd. Pokud mohu posoudit podle kamarádů otce, byli to většinou v Košicích demobilizovaní vojáci z řad legionářů, italských dobrovolníků, kteří bojovali proti maďarským bolševikům Bély Kuna. Bolševici tehdy okupovali i celé východní Slovensko a dokonce ustavili vládu Slovenské republiky rad v čele s Čechem Antonínem Janouškem. Pod tlakem pravidelné československé armády však byli vytlačeni za hranice do Maďarska. Košice byly za první republiky líbezná město, které mělo velké zemědělské zázemí. Trhy se zeleninou, ovocem, mlékem a mléčnými výrobky, koňské trhy a týdenní trh na obrovském legionářském náměstí, kde od jehly až po nábytek a různé stroje bylo možno zakoupit všechno. Byla to zajímavá podívaná. Mezi mými spolužáky a kamarády byli Slováci, Maďaři a Židé a nepamatuji se, že by nám do roku 1937 tato rozdílnost byla nějak na překážku. Jedině když na jaře a na podzim hrála fotbal vybraná mužstva slovenských proti maďarským klubům východního Slovenska, fandili jsme národnostně, někdy jsme se i poprali, ale to bylo mezi příznivci Sparty a Slávie také.

Rok 1938 se svým vybičovaným nacionalismem nás rozdělil. Slováci se dělili na Hlinkovce a Čechoslováky, Maďaři byli proti republice a pro návrat východního Slovenska do Maďarska, Němci, i když jich nebylo mnoho, dali pocítit svoji přítomnost a Židé se začali od nás všech izolovat v předtuše, že je nečeká nic dobrého. A nám Čechům najednou všichni začali dávat najevo, že to vlastně není náš domov, a že tu nejsme vítáni. Do té doby mě nikdy nenapadlo, že by mé rodiště nebylo mým domovem. Bylo mi velmi smutno, když jsme 8. listopadu 1938 z Košic utíkali, protože vídeňská arbitráž mocností rozhodla odstoupit značnou část Slovenska ve prospěch horthyovského Maďarska a v té části byly i Košice – můj domov. S několika ranci jsme se dostali do Podlažic k otcovým rodičům. Byl to vůbec smutný podzim, který jsme v tom roce 1938 prožívali, a následující roky byly ještě horší. Bural se dům, který jsme s láskou stavěli, a rozpadly se jistoty, na které jsme léta spoléhali. Poznali

Masarykův lid

jsme, co znamená být zrazen, být okupován, být podveden, být ponižován, poznali jsme, co znamená doufat a být rozčarován, být znechucen a přesto nezoufat a nepropadnout cynismu. Když jsem viděl kolem sebe tolik nejistoty, strachu z budoucnosti, křehkost lidského štěstí, spokojenosti, zdraví, začal jsem se rozhlížet po nějaké hlubinné bezpečnosti. Vrhel jsem se na filozofii, na historii, až se mi do ruky dostala bible. Najednou jsem měl pocit, že ona hovoří právě ke mně, že odpovídá na ty otázky, které mne tolik znepokojují. Hledal jsem křesťanské společenství, se kterým bych mohl sdílet svou víru, způsob zbožnosti, v němž bych našel svůj duchovní domov. V Olomouci, kam jsem se se svými rodiči přestěhoval, jsem měl proto dost příležitostí. Byli tu dominikáni s výraznými teologickými osobnostmi – jako byl dr. Braitov, Habáň, Dacík a mnozí další.

K Braitovi jsem chodíval na exercicie, k Habáňovi na přednášky o filozofii a dějinách umění. Soustřeďovali kolem sebe mladé vzdělané lidi. Jejich činnost mimo kostel byla pololegální a vyžadovala odvahu. Chodíval jsem také na evangelická shromáždění, nejvíce do církve bratrské, kde jsem také zakotvil. Přitahovala mne tam především osobnost kazatele Františka Urbánka, který občas přijížděl z Prahy do Olomouce a vždy mi věnoval značnou část času svého pobytu. Byl to člověk laskavý, hluboce věřící a nesmírně vzdělaný. Zajímavě vyprávěl o rodině Masarykových, jejímž byl rodinným přítelem a i duchovním pastýřem. Pod jeho vlivem jsem se připravoval k systematickému studiu teologie. Zahořel jsem touhou stát se misionářem, až válka skončí. Prostudoval jsem tehdy dostupnou literaturu o misiích a misionářích. Sledoval jsem zprávy, pokud ještě docházely, od českých misionářů působících v Africe, v Asii a Jižní Americe. Nemohu nevzpomenout bratrského misionáře Chlebouna z Turnova, kterého jsem trápil otázkami, ale nosil za to jeho plechové krabice s diapozitivy, které snad vážily metrů. Aspoň se mi to tak zdálo. Ale odměnou mi byly obrázky jeho misijní činnosti v Africe. Ale jak už to bývá, člověk miní a Pán Bůh mění. Onemocněl jsem tuberkulózou kostí a více jak půl roku byl můj stav tak vážný, že lékaři nedávali mému životu mnoho naděje. A i pak, když se můj stav zlepšil, to trvalo mnoho let, kdy tato zákeřná nemoc putovala v mém těle z místa na místo a na celý život mne odsoudila pohybovat se o berlích. Dlouhé měsíce jsem ležel v nemocnicích a různých sanatoriích a tu jsem si uvědomil, že i zde je misijní pole, že člověk nemusí jít do Afriky nebo Asie. A teprve tu jsem si uvědomil, co pro mne znamenalo období hledání a poznání, aby mi pomáhalo v mezní životní situaci. A ještě jednu zkušenost jsem získal, že člověk nemá Pánu Bohu

určovat, kde a jak mu bude sloužit, ale aby šel vždy poslušně tam, kam On ho posílá. Ale to jsem nevěděl, že mne čeká ještě něco horšího než nemoc.

Když skončila válka, rozhlížel jsem se, co za změněné zdravotní situace budu dělat. Lékaři mi nedávali naději, že bych někdy mohl chodit bez holí a tak jsem se rozhodl, že budu žít podle svých možností. Vzal jsem zpět přihlášku na teologickou fakultu a řekl jsem si, že zkusím všechno, co se mi naskytne. Nejdříve jsem dělal referenta národního výboru na bytovém úřadě města Olomouce, pak organizačního pracovníka soukromé nemocenské pojišťovny. Problém však byl, že můj zdravotní stav neumožňoval soustavnou činnost. Až se mi naskytla příležitost převzít nepatrný obchod s provaznickým zbožím. Měl jsem obchodní vzdělání, vůli pracovat, možná také životní štěstí, a tak jsem za tři roky vybudoval podnik, který nejen mně, ale i mnohým dalším lidem dal solidní existenční základnu. Rozrostl se do takové velikosti, že byl v roce 1948 znárodněn. Politický život v obnovené ČSR po roce 1945 projevoval od počátku jistou nestabilitu. Jako křesťan jsem viděl mnohé stinné stránky, ale byl jsem si vědom toho, že člověk nemůže jenom odsuzovat to špatné, ale že se musí pokusit, aby se v národním životě začalo prosazovat i to dobré. Z domova jsem byl vychován k lásce k našemu národu, Masarykovi a Benešovi, a proto Masarykovo: "Kdyby slušní lidé neseděli doma, bylo by méně zla ve světě", mne hnalo i do činnosti veřejné. U nás v rodině byla národněsocialistická tradice, takže i pro mne se tím stalo jasné, s kterou politickou stranou jít. S ní jsem vlastně spojil svůj osud na dalších čtyřicet let. Samozřejmě, že ne život ve slávě a moci, ale život v tvrdém zápase, aspoň zabránit křivdám a nespravedlnosti, nebo je zmírnit, aby jejich dopad byl co nejmenší. Jednou to řekl pěkně dr. Petr Zenkl, předseda národněsocialistické strany: "Neposuzujte nás podle toho, co jsme udělali, ale čemu jsme zabránili." A tak s těmi tisíci funkcionáři národněsocialistické strany jsem byl i já v roce 1951 zatčen a odsouzen za velezradu a špionáž na 18 roků vězení. Oni nás museli zlikvidovat. Jestli chtěli zlomit páteř národa, museli nejdříve zlomit páteř a izolovat ty, kteří se zdáli být představiteli mravní odolnosti a svobodného myšlení. Nechci se zde pouštět do úvahy na téma odpor nebo odboj. Jedno je jasné, že ani fašistům, ani komunistům se nepodařilo zlomit touhu národa po svobodě a demokracii. Pošlapaný a zkrvavený prapor svobody pozvedli v roce 1989 právě mladí lidé a jsou rozhodnutí už nikdy ho nepustit.

(pokračování příště)

Masarykův lid

ZE ŽIVOTA KLUBU MLADÝ HORÁKOVÉ

BUDOVÁNÍ PAMÁTNÍKU VE ZTRACENCE

Vážení členové KMH, vážení čtenáři Masarykova lidu, a též vážení přispěvatelé na sbírku pro vybudování Památníku!

Předkládáme zprávu o stavu přípravných prací a dalších jednáních směřujících k odhalení Památníku – v podobě tak jak byl představen ve vizualizaci na fotografii ve 3. čísle ML v loňském roce.

Je již vydán územní souhlas s umístěním stavby; předcházela mu četná jednání, zejména s památkáři, protože zahrada Ztracenka se nachází v památkové rezervaci v hlavním městě Praze, která je od roku 1992 prohlášena za památku světového kulturního dědictví UNESCO. Jsme si toho vědomi a vážíme si souhlasu, který byl pro vybudování Památníku vydán.

Sochař pan Laco Sorokáč již v konci minulého roku dopřel z lomů do svého ateliéru materiál (kámen a mramor) a po podpisu smlouvy o dílo (mezi sochařem a KMH, z.s.) bude vytvářeno umělecké dílo. Výbor KMH uvažuje o ter-

mínu odhalení v září tohoto roku, snad k 28. září, Dni české státnosti. Tento termín akceptuje i pan Sorokáč.

ALE: zatím nemůžeme podepsat smlouvu, protože nemáme celou částku na uhrazení ceny díla, tak jak byla dohodnuta podle nabídky v zadání umělecké soutěže. Přesně vyjádřeno, chybí nám milion korun. Několikrát jsme se obraceli na Magistrát hl. města Prahy a žádali poskytnutí dotace na realizaci akce v oblasti kultury, ale jen jednou nám byla poskytnuta ve výši 300 000 Kč. Nyní bude v červnu projednána další naše žádost, o částku vyšší, a pevně věříme, že výsledek rozhodnutí kulturní komise bude příznivý.

Děkujeme všem, kteří již přispěli do sbírky na **Památník obětem totalit, jejichž symbolem je popravená dr. Milada Horáková.**

(Číslo účtu pro sbírku: 3257614319/0800.)

Výbor KMH, z.s.

PŘÍPRAVA UMÍSTĚNÍ PAMĚTNÍ DESKY NA DOMĚ, KDE ŽIL JOSEF NESTÁVAL

Uctění památky JUDr. Josefa Nestávala

KMH připravuje odhalení pamětní desky panu JUDr. Josefu Nestávalovi na domě ve Valentinské ulici č. 12 v Praze 1, ve kterém žil.

JUDr. Josef Nestával byl v politickém procesu s M. Horákovou odsouzen na doživotí.

O podrobnostech a termínech všech připravovaných událostí budeme s předstihem informovat.

Na desku navrhujeme tento text: „V tomto domě žil český právník a politik, vězeň dvou totalit JUDr. JOSEF NESTÁVAL odsouzený dvakrát k doživotnímu trestu vězení, za protinacistický odboj v dubnu 1942 v Berlíně a ve vykonstruovaném procesu s Miladou Horákovou v červnu 1950 v Praze“.

„AČ BUDE TREST JAKÝKOLIV, JÁ ZŮSTANU CELÝ A PEVNÝ CHLAP“

/Berlín, 1942/

V souvislosti s odhalením pamětní desky Josefu Nestávalovi KMH hodlá připravit publikaci pod pracovním názvem *Nikdy to nevzdám*, který bude obsahovat autentický text Josefa Nestávala, jímž v druhé polovině padesátých let žádal o obnovu soudního procesu. Jsou tu uvedeny skutečnosti, které širší veřejnost nezná. Publikace bude doplněna fotografiemi z archivu rodiny Nestávalových.

GYMNÁZIUM MILADY HORÁKOVÉ

VZDĚLÁVACÍ SEMINÁŘ „VYMAZAT PAMĚŤ“ PRO UČITELE A STUDENTY GYMNÁZIA MILADY HORÁKOVÉ O HOLOCAUSTU A NÁVŠTĚVA JEHO EXCELENCE IZRAELSKÉHO VELVYSLANCE PANA DANIELA MERONA

Dne 22. 2. 2018 se na pražském Gymnáziu Milady Horákové uskutečnil vzdělávací seminář „Vymazat paměť“ o holocaustu pod vedením lektorky paní Mgr. Miriam Mouryc z Izraele. Celá záležitost byla zprostředkována organizací „Mezinárodní křesťanské velvyslanectví – Jeruzalém“, která s GMH již v minulosti spolupracovala na programu již tradičního „Týdne novodobých dějin“ na této škole. Paní Mouryc studenty a vyučující GMH seznámila s novými metodami ve výuce o holocaustu na modelových případech přeživších šoa. Měli jsme tak možnost seznámit se s využitím různých typů historického materiálu (fotografie, vlastní básnická tvorba, dokumenty úřední povahy) ve výuce některými soudobými způsoby, které uplatňuje např. památník Jad Va-shem. Na konkrétních osudech obětí holocaustu byly prezentovány mnohé ne zcela tradiční přístupy, jak dané téma zprostředkovat dnešní mladé generaci. Kontakt se zahraničním lektorem také zprostředkoval škole jedinečný vhled do možných metod o výuce tohoto stále varujícího dějinného fenoménu, kterému je rovněž ve vzdělávacích aktivitách GMH věnován značný prostor. Seminář probíhal v českém jazyce, což bylo umožněno českým původem paní lektorky – žádné nesnáze vyplývající z jazykových bariér tedy nenastaly.

Milé a neformální prostředí, které se podařilo vytvořit hlavně díky přátelskému přístupu paní Mouryc, tak ještě zvýraznilo velice pozitivní ohlasy našich studentů na tuto jedinečnou akci. Věříme, že podobné projekty budou

pokračovat i v budoucnu a naši studenti tak budou mít příležitost rozšířit si své vědomosti o možných vzdělávacích přístupech k podobným závažným dějinným etapám, jejichž poselství je aktuální v každé době.

Další významnou akci na GMH představuje návštěva izraelského velvyslance Jeho Excelence pana Daniela Merona v ČR, která se odehrála v rámci výstavy, jejímž organizátorem byla městská část Praha 4. Výstava přibližuje problematiku vojenské a politické pomoci Československa vznikajícímu státu Izrael po II. světové válce, návštěva pana velvyslance tak byla načasována k výročí vzniku novodobého státu Izrael dne 14. května 1948. Ve slavnostní atmosféře byla zahájena výstava v hlavním vestibulu budovy GMH reflektující československou pomoc vznikajícímu Izraeli v letech 1947 – 1949, jejíž součástí jsou i modely vojenských a dopravních letadel. V rámci celé akce následovala i prezentace studentů našeho gymnázia o dané problematice, součástí příspěvku bylo i základní seznámení s profilem Gymnázia Milady Horákové. Pan velvyslanec ochotně a neformálně zodpověděl mnohé dotazy studentů GMH o současném Izraeli, významnou složkou byly česko – izraelské vztahy, pohled Izraelců na českou mentalitu a kulturu.

Patrik Herdics – vyučující dějepisu na GMH

Svoboda je překrásná věc rozumnému, ale nebezpečná hračka nezkušenému.

Esaias Tegner

Blázní, chcete být svobodní a neumíte být spravedliví.

Emanuel G. Sieyés

Kdo nemá svědomí, nemá ničeho.

Francois Rabelais

I kdybys musil probdít noci, abys uměl pronést dvěma slovy,
co jiní objasňují dvaceti, nelituj těch probdělých nocí.

Johan Heinrich Pestalozzi

Masarykův lid

Klub dr. Milady Horákové si Vás dovoluje pozvat na

Pietní shromáždění

k uctění památky dr. Milady Horákové
popravené komunistickým režimem před 68 lety.

Sejdeme se v úterý **26. června 2018 v 16 hodin** u jejího symbolického hrobu
a zároveň památníku obětí totalitních režimů na Vyšehradském hřbitově.
Přijďte, prosím, uctít památku a sdílet s námi vzpomínku na vzácnou ženu,
symbol odporu proti dvěma totalitním režimům.

KMH Na Planině 13
140 00 Praha 4 - Krč
tel.: 797 726 233, e-mail: kmh@joura.cz

DÁRCI MASARYKOVA LIDU

Capoušek Evžen ing.	Praha 5	200.-	•	Nováková Vlasta dr.		800.-
Dušková Miloslava dr.	Praha 5	100.-	•	Sedlák Václav	Hudčice	100.-
Klimková Anna	Kanada	1 000.-	•	Stolín Bedřich	Lomnice n. Pop.	100.-
Kocián Jiří CSc.	Praha 1	200.-	•	Šimová Hana	Praha 6	100.-
Křížková Ludmila	Praha 3	300.-	•	Tučková Marie	Hr. Králové	400.-
Loukotková Iva	Benešov	400.-	•			

OZNÁMENÍ

Po dobu školních prázdnin nebudou návštěvní dny v našem klubu.

Výzva členům Klubu dr. Milady Horákové

Prosíme členy klubu – a především ty, kteří již několik let za sebou nezaplatili členské příspěvky, ale i ostatní, aby tak učinili. Abychom mohli i nadále vydávat a rozesílat časopis **Masarykův lid**, a protože nedostáváme žádné dotace, jsme závislí na členských příspěvcích a dobrovolných darech.

Provozní náklady klubu jsou zcela minimální, vše je založeno na dobrovolné práci a neplatíme žádné honoráře, náklady jsou pouze za tisk a distribuci časopisu a telefon.

Peníze je možno poslat složenkou, nebo zaplatit bankovním převodem na číslo účtu:
556682/0300 - banka ČSOB.